

«АПК-е хүгжөөлгэ» гэхэн Үндэхэн проектын бээлүүлэн

ХАБАРАЙ ТАРИЛГАДА БЭЛЭДХЭЛ УРАГШАТАЙ

2008 ондо тарилга хэхэ тал-
майнуудай хэмжээн тодорхой-
логоо. Мунөө жэлдэ 122 мянган
гектар талмайдын орооното ур-
гамалнууд, тийхэдэ 44,3 мянган га-
газарт гэжээлэй ургамалнууд
таригдаха ёнотой. Акционерээ
«Макбур», «Кировец» гээнэн хи-
заарлагдамал харюусалгатай бүл-
гэм, «Мелькомбинат» гээнэн хи-
заарлагдамал харюусалгатай бүл-
гэм, Улаан-Удын шбууний фабри-
ка, «Надежда» гээнэн хизаарлагда-
мал харюусалгатай бүлгэм худео
ажахын предприятинуудтай хамта
ажалаа эрхилжэ, өөнөдөгүү тэ-
жээлэй орооноор, талха таряагаар
хангаха зорилготой, тиймэнээ мунөө
жэлээ. Эното ургамалнуудын
тариалын майнуудын зарим ажахын-
уудын түүр үргэдхээ түсэб та-
бигданхай.

Бэшүүрэй, Зэдын, Захааминай, Хяагтын, Хэжэнгын, Прибайкалийн, Тарбагатай болон Түнхэнэй аймагуудта нэд ондоной хиоо нураггүй ехэ талмайд ороогого ургамалнууд таригдаха юм. Баргажанай, Ивалгын, Хориин аймагуудта мунцээ дээрээ таряанай урээнт ехэ дутгалданхай.

Таржанай үргэнэхэй дуулдсанхан.
«Мал ажал» гээнээ республикийн
тусхай зорилготой программын
шиидхэхүүн тута, тэжээлэй орооно
болон бусад малай тэжээсэд орох
ургамалнуудые, тэрээ тоодо олон
жээлэй ногоо тариха талмайнууд
дээшэлж юм. Тийхиин тута эл-
дүүрилгэдэггүй хахалхан газар
хэрэглэгдхээр түсблэгдэнс.

«Хүдөө ажা�хые хүргжээлгэ болон хүдөө ажажын ирдүүлэгийн дэлгүүр-иүүдэл гуримшуулга» гээнээ Программаад хабаадагшадай буридэл тодорхойлогдоо. Тэдээнээс республиканы бюджетийн хэсэгтэй хабарай тарилгын хүдэлмэрүүдээс үнгэргэлгээ

мүнгэн үгтэхэ юм.
2007 ондо ган гасуур боложо, орохио таряан багаар абтаян байна. Энэхүүсэ боложо, зарим аймагуудаар, хүдөө ажакын предприятийнудаар үзэхэн дутгалдана.

Тинууддадаар үрээнд агуулдана.
Мүнөх жэлэй хабарай тарилгадаа хэрэгтэй 26 маянган тоинно үрээнэй 19 маянган тоинно үрээннийн бий. Гэхэтэй хамта зарим хүдөө ажакхын предгриятишуудга худалдахаа 4 маянга гаран тоинно хурзигын ороонои бий. Хамта дээрээ 3 маянган тоинно шахуу тарилгын үрээнд дутана. Эдэ бүгэдэнхиёо гадна, горох, наран сэсэг, кукуруза, рапс болон бусад олон жэлэй тэжээлэй ургамалнуудые тариха үрээндэ захил аблажа байнхай. «Семена Бурятия» гэхэн хизагдамал харюусалгатай бүлгэм индоо регионууддаа таряанай үрээ асаржа, ажакхынудаар худалдахаа, угы haа, андалдахаа ажал дүүргэх юм. Буряад Республикин бага олзын хэрэг эрхилэлгүй дэмжээгүй жасаар овощийн болон хартаабыхиin үрээн манай иишээ зөөглэхэ бүтций.

«Август» гэхэн Россин фирмээ
ограмалнуудые хамгаалах хэрэг-
жүүдээр манай ажахыннуудые
хангаха ёнотой. Мунёө дээрээ 2
мянган тонно минеральна үтэг-
жүүлгэнүүд үнгэрхэн жэлэй намар
асараагдаа ишн. Үшвээ 3500 тонно иимэ
үтэгжүүлгэнүүд зөвгдэхэ ёнотой.
Акционерээ «Ангарскхимпром»
гэхэн бүлгэм, «Мобит» гэхэн
хизаарллагдамал харюусалгатай
бүлгэм минеральна үтэгжүүлгэ-
нүүдээр манай эндэхи хүдээ ажахын
предприятинуудые хангаха хэл-
сээтэй. Тарялангай гектар бүхэндэ
75 түхэргий минеральна үтэгжүүлгэ
оруулхын тула федеральна бюд-
жедэхээ субсидиини гуримаар мүнгэн
чиглэхэ.

2008 ондо орохгото ургамалнуудай үрэхээ тарилгыс эрхилхээ нийтийн эрдэмийт-технический совет худалжээ эхилэнхийд. Тэрэнэй буридэлээ В.Р.Филипповэй нэрэмжээтийн худаа ажахын академиин, худаа ажахын эрдэм шэнжэлэлгын институтдай эрдэмтэд, худаа ажахын мэргэжэлтэд

Б.ОЧИРОВ,
хүдөө ажакын министрэй
нэгзэдэхи орлогшо.

ГҮРЭНЭЙ ТЭДХЭМЖЭ ШУУД ХЭРЭГТЭЙ

Хурамхаанай аймагай хүдөө ажахын таагыг даагша Зинаида Георгиевна РЕВЯКИНАТАЙ бидэ Гаарга ошожо ерхэн байнабди. Тэрэнэй хэлэнхээр, Хурамхаанай аймагта 60 хүдөө ажахын предприятинууд тэрэ тоодо 9 хүдөө ажахын үйлэдбэрийн кооперативууд, 17 таряашан-фермерэй ажахынууд тоологдоно.

Жэл ерэх бүри запас хэрэгсэндүйдэй сэвнээс нэмэнэ, шанарынышье тулuur болоо гэжээ. Зинаида Георгиевна гомдол барцаа. Техникик захабарилдаг Могойттын МТС ойромнай бий хадаа нийслэл хотоноо холо оршдог маңда ехэж туhatай. Техникик захабарилхаяа гадна, талхадаг тээрмэ, хилээмэ баридаг пескарни эндээ бий. Тэрэниие Анатолий Леонидович Безотечество толгойлно.

«Жэл бүри республикин хэмжээндээ үнгэргэгдэдэг хүдөө ажакын яармагтаа хабаададагбид, - гэж Зинаида Георгиевна хөөрзин. - үүүшүүн яармагтаа З-дахи үүрийн

таряашаан, фермерэй ажагынүүд гүрэнхөө урьналамжа абаахын абаад, 500 модоний зайд ариодог Улаан-Үдэ ошожо, урьналамжын процентын хубиние бусаажа түлэхэ тоосоо хэхээз нараа бүхэндээ ошодог байна.

ҮДААНЬ бидэ Гааргын хүдөө ажакын үйлэдэрийн кооперативай хээрын стаңдаа ерэбэд. Энэ ажакын хүтэлбэрийг шАранжил Дамба-Очиржалович Булгатовтай уулзажа хөөрэлдэхэмнай, оройдоол хүдөө ажакын хүгжээлэдээс ехэ анхарал хандуулагданагүй гэбэ. Тэрэ хүдөө ажакын институт ветеринариин факультет дүүргэс. 1981 ондоо Гааргын совхозой ахамад ветеринарна врачаар ажлалаа. Хурамхаанай аймагай ахамад ветеринарна врачаар, Улонхаянай совхозой директорээр, Гааргын сельсоведэй түрүүлэгшээр хүдэлэнх байна. 1995 ондоо Гааргын хүдөө ажакын кооперативай түрүүлэгшээр ажлалаа.

эзэлэсбди. Аймаг дотороо 4 яармаг үнгэргээх һэмдий. Могойтодо үнгэрхэн жэлдэ мал үүсэхээ цех хаажкархёо һэн, мүнөө тэрэниие арендээр абааха тухай асуудал хүдөө тосхоной захиргаанай толгойлогшо А.Будаев шиниджээж байнхай. «СПОКмоловко» гэхэн шэнэ хүдөө ажахын кооператив бүридхэлдэг аблтаг. нахалин хүдөө ажахын үйлэдэбрин кооперативай гэшүүд тэрэниие эмхиджэн байгуулаа. Буркоопсозайз

тэрэний эмхийдээн баагууласа. Буркоопсозаан ойлын хэрэгсэлнүүдье тэдэх худалдажа баадаа, нь буйлуулха зорилго табинхи. Анатолий Николаевич Ивановой хүтэлбэридоро энэ багахан заводто үдхэрүүлэгдэхэн нь, эзээй, зөвхөйд үйлдвэрлилэн гаргадаг болохо. «Бүхын ажаксын шүүднэй хэрэг байдалаа найжаруулхагэжээ оролдоно, зүгээр гурбан жэл удаа дараалан ганжээрээ болож, мандаа ехэ түбэг татаа, - гэжээ Зинаида Ревякина хөөрөөгөө үргэлжлүүлнэ. - Май-ионь нарануудтаа бороо орожо, найн ургасаа гараха гэжээ наидуулжсан аад, июль-август нарануудта нэгээ монсогоршье шийг дуваагаад. Гэбээшье малай үбэлжэлэгт наин үнгэрээ, үбнээ тэжээлээр дутаагүйди, машье ехэ гарзалаагүй, үбшэлэөшье гүй. Манай эндэ нютагай продукцийн дэлгүүрэй тарагууд дээрээ элбэг байха ёнотой гэжэ тоолоноб. Ниислэл хотоогоо эдээ хоол зөөжэ байха гээш юун гээшб. Мүнгэндэдтэд алдажа, ажал худалмэридэмнай ехэ наадам шаруулна. Гүрэнэй тэдхэмжэгүйгөөр ажаа хичижчжин содолтуухийн

Хүнүүднай өөдэрхэгүйл.
Гүрэнхөө урьнаамжга абаха гэхэдэ, хэлсээгэй зөөрөэр бүглэж хэрэгтэй, үшөө тийнхэдэ гүрэнхөө урьнаар аваанаа мунгөөр худадажаа аваанаа зөөрийсэ страхованийн хэрэгтэг мэдүүлж шухала. Хүнүүд иимэ мүнгэтэй байна бэшэ ха юм. Хахад эжл хүдэлж, гүрэнхөө урьнаалсан мүнгээз тэхэриоулах эхилх аргатай болох байна. Илангаяа хүдэлдэгтүү хүнүүдэй урьнаамжга абаха гээншэн сэх бэрхтэй. Лаб хангагшадгүйгөөр урьнаамжга угжээ болинхой, тийнээдээшээ дээхүнүүдийн бюджетнэ һалбарида хүдэлдэг байхад нэгтой. Үшөө нэгэ haалта юумэн гэхэдэ,

Түн эрээн жээдээ эндэхий ажакхи Буряад үүлтэрэй моридые худалдажа абаан байгаа, тикихэдэ шэрүүбтэр ионохгой буряад үүлтгрэй 147 эхэ хонидые абаа. «Казах болои хальмаг үүлтэрэй эбэртэ бодомж худалдажа абаха гэхэдэнь, мунгэн дутана. Нэгэ арга олоод худалдажа абаахади гэжэ хүтэлбэрилэгшэнь хэлэнэ һэн. Багабагаар обёос, шениисэ, тэжээлэй ургамалыуудые эндэ тарина.

Хонишод Любовь Сангатовна болон Ширип Раднаевич Намжиловтан хонидой түл түрэсэ абажа, сүлөөгүй хүдэлжэ байнхай. «Эхэ хонидоо январь нара болотор адуулаа нэмди, хонидой түрэжэ эхилхээд, адуулхаяа болёобдий», - гэжэ ЦК ВЛКСМ-эй XVII съездын делегат Любовь Сабатовна хөөрэнэ. Буряад үүлтэрэй шэрүүбтэр нооцтой хониды барихада, амар байна гэжэ эдэ хонишод хэлэнэ. Ходо бэлшэж ябадаг эдэ хонид 38 килограмм шэгнүүртэ хүрэнэ, зариманини 42 килограммшие хүрэдэг гээшэ. Эртэ гэхэгү, али январь-февраль наранууд соо хурьгалжа эхилдэг. Энэнь ехэ наин, юуб гэхэдэ, хурьгад дулаан болотор боргожошно ха юм гажа тээв хэзээ нэн.

Гэжээ тэд хэлээ нийн.
Байгаль оюдо «Хүдээ нийтгэгээ 2010 он болотор хүгжэөлгэ» гэхэн программаар Гааргада 2 бүлэг хүдэлх болонхой, тэдээндэ мүнгэнэй тэдхэмжэ гүрэнхиёө үтгэх болоно. Тэрэ тоодо Намжиловтанай гэр бүлэ оронхой. Бюджедийн 70 процент хэмжээндэ мүнгэн номологодохо, үлээши 30 процентын өөхдөө оруулха болоно. Энэ программын ёхоор, Ольтирог гэжэ газартай Намжиловтанай бүлэ өөхдтөө гэр бариха юм. Холын буусануудта түбхинэхэ, мал хараха дуратай хүннүүдэг аймагай захиргаан дээрэ нэрлэгдэхэн программын ёхоор мүнгэ номолхо байна.

Дулма БАТОРОВА.
АВТОРАЙ ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: А.Булгатов;
Намжиловтанай гэр бүлэг.

Тус хуудаа Эльвира ДАМБАЕВА
хэбэлэдээ балзаба

10.04.2008

БУРЯД үНЭН

№39 (21582)

Дүхэриг

Там
гуламга

№14 (572)

«Эрдэм нуралсал» гэхэн үндэштэнэй проектын бэзелүүлэн

БАГШАНАЙ САЛИН ОНДООГООР ТООЛОГОДОЖО ЗАХАЛАА

Апрелин 1-нээ республикийн бүхын нургуулийн шээн гуримаар хүдэлжээ эхилбэ. Юуб гэхэдээ, энэ үдэрхэе багшанарай салин ондоогоор тоологдоож захалаа. Энэ хэрэг үшвэр нёdondo жэлнээ нэйтэрүүлэгдэн. Нэн түрүүн хэдэн нургуулинуудтаа туршалгын саг угтөө. Тэнд яналаа хайн дунхарууланай удаа бүхын нургуулинууд орох баатай болоо.

Түнхэнэй аймагай 4 нургуулийн сентябрин 1-нээ шэнэ гуримаар хүдэлнэ. Бага түхэлэй Хүжарай, Охор-Шэбэрэй, Толтын дунда нургуулинууд эндэ оролсоо. Мунтихэдэтомо нургуулинуудын нэгэн болох Горхоной дунда нургуулийн туршалга бэе дээрээ үзээ.

- Шэнэ гуримай нэйтэрүүлэгдэжээ хэхилдээ, нэгэшье хүн ягаад тэрээниие бээлүүлхэб гэж ойлгоогүй. Энэ талаар олон гэгшийн нургалгын семинарийн үнгэргэгдэе. Бидэ өөндөн алдуу дээрэх хүдэлэхбэдэ, - гээд, Горхоной дунда нургуулийн директор Александр Иннокентьевич Томилов хөөрэнэ.

- Хэдээ тийгэбэшье, ажал түргөөр хэгдээ, хэрэгтэй юмэнүүд нанагдаа. нургуулийн совет, ударидалтын таагын аймагай толгойлогшо Николай Петухов өөр дээрээ даажа абаа. Багшануудтаа ямар талаар салингын нэмэх тухай гурим зохёгдоо.

- Хүдэлхэдэх хүнгэн болоо гэжэ хананаб. Юуб гэхэдээ, нэг багша долоон хоногто 18 час хэшээл үнгэргэхээ ёнотой юм. Харин урда жэл хэшээлэй час 30 хүрэдэг байгаа. Жэшээлбэл, манай англи хэлэнэй багша Шарагашнова урдаанд 36 частай ябаа, харин мунёе 18 абаад ябана. Гэхэ зуураа тэрээнэй салин нэг бага дээшэлээ, - гээд Александр Томилов хөөрөөгөө үргэлжлэлүүз.

Мунёе сагта багша ганса хэшээл хэхэнэй түлөө салин абанагүй, салин нэмэлт талаар тусхай совет хүдэлнэ. Энээни Ирина Григорьевна Сороковикова ударидаан. «Мунгэ ехээр абаахын түлөө багша оролдолготойгоор хүдэлхэ болоно. Багшины ажал 16-20 баримтаа хаража, салин нэмэнбэд. Багша бүхий хэшээлдэх харуулгын хэрэгсэлнүүдэдэх хэрэглэлэгэ сэгнэгдэнэ. Мун тиихэдээ

нээмэл хэшээл гү, али бэшэ гү гэжэ харагдана. Багшины классчай гадуур хэхэн ажал ехэ тоотой болоодхи. Мун тиихэдэх нурагшадай элдэбын мүрүсөөнүүдээ, олимпиадын таагын хэдэн нургуулинуудтаа туршалгын саг угтөө. Тэнд яналаа хайн дунхарууланай удаа бүхын нургуулинууд орох баатай болоо.

Женщина... Сколько о ней сказано и написано. Во все века ей поклонялись художники, поэты, музыканты. Она была мечтой, улыбкой, грустью, вселенской радостью и безграничной печалью. Её звали Лаура, Беатриче, Елена, Венера, Нефертити, Мария. Многие из них стали символами преданности и верности - Пенелопа, красоты и женственности - Елена, вдохновения и почитания - Лаура, всепокоряющей заступнической любви к людям - Мария. И всё, что нам дорого, свято, озарено и названо именем матери. Хочу рассказать о своей маме, преподавателе словесности, наставнице многих учащихся - Мадьевой Екатерине Дащеевне. Родилась в 1953 году в селе Далахай Тункинского района. Закончив в 1970 году Торскую среднюю школу, поступила в БГПИ имени Д. Банзарова и с 1977 года по сей день неустанно трудится учителем русского языка и литературы в родной школе. С первых же шагов она зарекомендовала себя как добросовестный, требовательный к себе и детям педагог.

- Шэнэ гуримаар хүдэлхэдэх амар байна. Ехэ салин абаахын тутаар хүдэлхэх оролдонош. Мун хүбүүн бүхэндэх анхарал ехэ хандан, олон багша хүдэлжээ эхилээ, - гэжэ эхин классуудай багша Светлана Сергеевна Кобелева хөөрэнэ.

Үнгэрхэн март нараа соо түүхын багша Тамара Александровна Хусаева компьютерна технологи хэрэглээн, нээмэл хэдэн хэшээлнүүдээ үнгэргөө. Мун классаар ошоо. Эдэ бүгэдэх хэрэгүүдээ Тамара Александровнагай хармаан соо үлүү мүнгэн боложо унаа.

Түрүүшын туршалгада хабаадаан нургуулинуудтаа федералын мунгэн туналамжа болон эльгэгдээ. Энэ хэрэгсэлнүүдээ нургуулийн материально-техническая база хэлбэн шэнэлэгдэн. Тиймэхээ мунёе дээрээ Горхоной нургуулийн 40 гаран багшанар 308 нурагшадаа бүри ехэ эрдэм мэдэсэ үгэжэ байнхай. Бүхын дээрээ эрдэм нуралсадаа боложо байнаа хэлэлтгэцүүдээ Горхоной дунда нургуулийн багшанар зүвшэнэ.

Борис БАЛДАНОВ.

В ВЕЧНОМ ПОИСКЕ

На земле хороших людей немало
Сердечных немало,
И всё-таки лучше всех на земле мама,
Моя мама.

Женщина... Сколько о ней сказано и написано. Во все века ей поклонялись художники, поэты, музыканты. Она была мечтой, улыбкой, грустью, вселенской радостью и безграничной печалью. Её звали Лаура, Беатриче, Елена, Венера, Нефертити, Мария. Многие из них стали символами преданности и верности - Пенелопа, красоты и женственности - Елена, вдохновения и почитания - Лаура, всепокоряющей заступнической любви к людям - Мария. И всё, что нам дорого, свято, озарено и названо именем матери. Хочу рассказать о своей маме, преподавателе словесности, наставнице многих учащихся - Мадьевой Екатерине Дащеевне. Родилась в 1953 году в селе Далахай Тункинского района. Закончив в 1970 году Торскую среднюю школу, поступила в БГПИ имени Д. Банзарова и с 1977 года по сей день неустанно трудится учителем русского языка и литературы в родной школе. С первых же шагов она зарекомендовала себя как добросовестный, требовательный к себе и детям педагог.

- Учител, прежде всего, должен быть требовательным к себе, чтобы затем быть требовательным к другим - ученикам, коллегам, родителям, - говорит она. В первую очередь она была требовательна к нам, своим детям. Она учила нас быть добрыми к окружающему нас миру, вежливыми со старыми чёткими и странными другими. Прошло много лет, но мы по-прежнему падаем, вновь поднимаемся, я всегда с вами рядом - в мыслях, в сердцах.

У каждого из нас своя жизнь, свои радости, свои горести. И чтобы не случилось, где бы мы не оказались, нас согревает и поддерживает её любовь, забота, внимание. Я думаю, что мы на верной дороге на пути к себе, к цели - ведь человек учится и совершенствуется всю свою жизнь.

Я после окончания БГУ работаю преподавателем лицея №13, сестра окончила Иркутский медицинский университет, трудится врачом - терапевтом в Приморском крае, брат имеет среднее специальное юридическое образование. Растут две внучки - Настя и Адиса. У неё не было мечты быть учителем, но оказалось, она не ошиблась в выборе профессии. Каждому ученику, будь он талантлив или нерадив - она относилась с пониманием и терпением. Поэтому что верила, что любой человек может быть добрым, сострадательным и красивым душой.

- Чтобы жить достойно и честно, надо рваться, пугаться, биться, ошибаться, начинать и бросать, и опять начинать и опять бросать, вечно бороться и лишаться. А спокойствие - душевная подłość, - вот её жизненное кредо.

По воспоминаниям её бывших учеников, она до того заряжала неуемной энергией, творческим вдохновением, интересными уроками, что вся чаше и чаще стали просиживать даже перемены. А после уроков - кропотливая подготовка, долгие репетиции, слезы, пот.

- Личностроение - ориентированный подход при изучении русского языка обеспечивает не только разработку общих частных вопросов переанализации обучения, но и решении таких проблем школьного образования, как приобщение учащихся к духовному богатству русского языка, воспитание вдумчивого и бережного отношения к слову, формированию личности, осознавающей необходимость своего культурно-речевого совершенствования, - говорит она.

В период работы в школе учителем русского языка и литературы подготовила немало призёров районной и республиканских олимпиад, многие её ученики были признаны лучшими в различных конкурсах по краеведению, фольклору, художественной самодеятельности и не раз защищали честь района на республиканском уровне.

Будучи заместителем директора по воспитательной работе большое внимание уделяла народным традициям, обычаям, обрядам, проведению краеведческой поисковой работы. Так совместно с руководителем кружка «Булагхан», учителем родного языка и литературы Ангрусаевой Ольгой Будаевной при поддержке коллег создала краеведческий музей в 1999 году в школе. Организовывала экскурсии, походы по изучению родного края, и сбор материалов о его знаменитых людях.

Её многочисленные выпускники сегодня трудятся в сферах народного образования, медицины, культуры, искусства, сельского хозяйства.

В 1999 году, как опытного педагога, владеющего организаторскими способностями и многими деловыми качествами, районный отдел народного образования предложил ей стать директором школы. Став руководителем, она многое сделала для укрепления её материально-технической базы. В 2000 году был проведен капитальный ремонт школы, реконструкция пищеблока, проведена автоматизированная пожарная сигнализация, установлена новая отопительная система, произведена замена электроосвещения. Изыскиваются средства для дальнейшего развития и укрепления подсобного хозяйства, оснащения спортивным оборудованием спортзала, реконструкции мастерской. По мере возможности приобретается оборудование для компьютерного класса и других кабинетов.

Как депутат районного совета всегда в чаше общественных дел. Проблемы сельчан - её проблемы, и в меру своих сил она стремится помочь каждому из них. В январе маме исполнилось 55 лет.

Задостигнутые успехи на ниве образования удостоена знака «Отличник народного образования РФ», награждена Почётной грамотой Минпроса РФ, также Почётными грамотами Правительства РБ, Народного Хурала, районной администрации, РУО и школы.

Ты, как всегда, полна забот
Ведь жизнь даётся не легко.
Ах, сколько груденых, тяжких дней
По сердцу твоему прошло!
Ты заслужила в жизни радость
На много лет уже вперед.
Так будь же счастлива, здорова.
И каждый день, и каждый год!

Наталья МАДЫЕВА.

«ТҮНХЭНЭЙ ЗАЛУУШУУЛ» ТУГААДҮРГЭЗ

«Түнхэнэй залуушуул» гэхэн нийтийн бүлгэм хоёр хаяад жэл соо хүдэлжэ байна. Оройдоол 2007 оной нүүл багаар тус бүлгэм юридическе талаар данса аважа шадаа.

- 2007 оной зүн бидэ, залуушуул, Түнхэнхэе уг гарбалтай мэдээжээ зонгойтой уулзажа хөөрэлдөөбди. Тэдээ маанадтаа бүхыгээрээ түнхэнхэе оролдонош. Мун хүбүүн бүхэндэх анхарал ехэ хандан, олон багша хүдэлжээ эхилээ, - гэжэ эхин классуудай багша Светлана Сергеевна Кобелева хөөрэнэ.

Багша оной февраль-март наранууд соо тус бүлгэмийн ашаар хоёр ехэ хэмжээнэй залуушуулай хуралдаан болонон байна. Нэн түрүүн түрүүшүүн алхам аймагай түб болохо Хэрэн нүүрүндээ хэгдээ. Энэхүү хуралдаанай ажалдаа аймагай толгойлогшо Николай Петухов хабаадаа. «Манай аймагай хүгжэлтийн замдаа гарахадань, залуушуулай ехээр нүүлэхэх болоно. Багшины ажал 16-20 баримтаа хаража, салин нэмэнбэд. Багша бүхий хэшээлдэх харуулгын хэрэгсэлнүүдэдэх хэрэглэлэгэ сэгнэгдэнэ. Мун тиихэдээ

Улаан-Үдээдэх хуралдаанай хоёрдохи шата нараа болоод үнгэрээ. Энэ хугасаа соо Түнхэнэй аймагуудай захиргаануудтаа залуушуулай суглаанууд эмхицэхэгдээж, түрүүшүүл элирүүлэгдээ. Тэдээ шотагайгээ хүгжэн ургалгадаа хабаатай байха юм. Республикийн нийислээ хотодо унгэрхэн хуралдаанд нютагуудай түрүүшүүл хабаадалсаа.

Түнхэнэй залуушуулдаа унинэй найн нүхэр бий юм. Мунёе үедэ Арадай Хуралай депутат болонон Андрей Самаринов хододо шотагайгээ хүбүүд, басагадаа түнхэнхэе байгаад гээшээ. Тэр шүүхе бүри нягта харилсаа холбоотойгоор хүдэлхэх бэлэн байнаа нэгтээ бэшэ мэдүүлээ. Мун тиихэдэд Андрей Самариновай байгуулсан «Китой» бүлгэм залуушуулай асуудалнуудаар ехэ нонирхон. Тэдээнэй байгуулсан жасын мүнгээр бэрхээ мэргэжэлтэд ондоо хотонуудтаа мэргэжэлээ дээшэлүүлхээ аргатай, мун нуралсалшиг гаражаа магадгүй. Иймээ хүбүүд, басагадай урда оройдоол гансахан эрлилээ - нуралсаа дүүргээд, заабол Түнхэндээ бусажа хүдэлхээ. Гэхэ зуура «Китой» бүлгэм нонирхолтой сонин хэблэхэ нанаатай. Тус сонин соогоо нютагай суута хүнүүдэй нанаанай зам тухай бэшэхэ, дурадхаха болоно. Эдэ бүгэдээ тусэбээр «Китой» бүлгэмийн хүдэлмэрилэгшэд Аюна Лопсондамбаа болон Майя Манзарова гэгшэдээ олонийт хубалдаа.

Багша оной ийоль нараа соо «Будущее за нами!» гэхэн эзлэжээт залуушуулай найр наадан Түнхэндээ үнгэрхэн. Залуушуулай хэргүүдэй талаар таагын даагаа Эржена Шобоевагай хэлэнхэр, энэ ехэ найндэр Зуун-Морин нүүрийн Нуурай Гэнхэн газартаа болохор хараалагдана. Гансаа республикийн бүхын аймагуудай түлөөлэгшэд эндэ сүгларха бэшэ, гадна Россин 9 субъектын түлөөлэгшэд, Монголийн айлцадаа бууха тухайгаа эрлилээ. Тиймэхээ энэ асуудалаар аймаг дотор ажал ябуулагдажаа эхилээ. «Нуурай хүрээтэй зайн гал татагдахаа, харыг занбарлагдахаа. Хүндэтэй айлчадаа нүүдэл 9-10 нээй гэр модоор баригдахаа. Бусад хабаадагшад асархан майханууд соогоо байрлахаа юм», - гэжэ Эржена Шобоева хөөрэнэ.

Түнхэнэй залуушуулын энэ ехэ найр наадан үнгэрхэн. Эгээл эндэ сүг хамтаа бүхүүр орёэ асуудалнуудаа хэлсэжэ, бэе бээдээ түнхэнхэ турхалхагаа саг шалтгаалсан залуушуул хүснэгүүдээ хамтаруулан ямаршье дабаануудые дабаха аргатай.

Борис БАЛДАНОВ.

Авторыай фото-зурагууд.

5

№14(572)

Сагай
сүүрдэж

БУРЯД ЧИЗИ

10.04.2008

№39(21582)

Виктор ПАПУЕВ

Атлас истории и
этнографии

(Продолжение. Начало в №№ 11(569), 12(570), 13(571).)

СОКРОВЕННОЕ СКАЗАНИЕ
МОНГОЛОВ

Крупнейшим историческим памятником монголов XIII века является «Сокровенное сказание» или «Тайная история монголов». Это литературно-хроникальное, документально-литературное произведение, рассказывающее о родословной Борджигинов, жизни и деятельности основателя монгольского государства (Их Монгол Улус) — Чингис-хана, о времени правления Угэдэя.

В «Сказании» читатель на протяжении всего повествования видит жизнь кочевников. Перед глазами зрителей проходят картины жизни — быт, нравы, обычаи, клятвы, похищения людей, угоны скота, драки, ссоры, войны. Нередки фантастические включения. Как литературное произведение, «Сокровенное сказание» включает в себя легенды, песни, предания, пословицы, хвалебные гимны (магталаи и йоряли). Автор «Сказания» — неизвестный свидетель, а возможно — активный участник событий тех времен. Им очень детально описывается многолетняя борьба Темучина с меркитскими племенами. После разгрома Трех Меркитов (три племени) осенью 1177 года малоизвестный степной вождь Темучин со временем подчинил себе все племена и стал знаменитым Чингис-ханом».

§109.

Они выступили из Ботоган-богоржи и достигли реки Килхо. На связанных платах переправились через реку и в степи Буу-з-кеере ударили на Тохтоа-беки.

*Бурей влезапной**нагрянули.*

*Разом заставу почетную
сбили.
Жен и детей у него
полонили.*

§123

Посоветовались между собою Алтан, Хучар, Сача-беки и все прочие и сказали Темучину: «Мы решили поставить тебя ханом. Когда же станет у нас ханом Темучин, вот как мы будем поступать:

*На врагов передовым
отрядом мчаться,**Для тебя всегда стараться**Жен и дев прекрасных
добывать,**Юрт, вешай вельмож**высоких,**девиц жен прекраснощеких,**И тебе их тратч**гоставлять».*

§ 209

Потом говорил Чингис-хан, обратясь к Хубилаю:

*«Сильным ты пригнетсял**вью,**борцам пригнетсял**ягодицы...»*

В 1748 году «Сокровенное сказание» было переведено на китайский язык, а издано сто лет спустя. В России «Сказание» опубликовал Палладий Кафаров в 1866 году. Изучением и переводом монгольского памятника занимались многие выдающиеся ученые в разных странах — Хейниш Пеллио, Такаширу. В 1941 году академик Козин осуществил прекрасный перевод на русский язык, который считается самым удачным. Монгольский ученый Дамдинсурен перевел «Сказание» на современный монгольский язык, а затем переложил на русскую графику. В 1995 году исполнилось 755 лет со дня создания «Сокровенного сказания монголов» — выдающегося памятника монгольской литературы XIII века. Академик Владимир Мирцев: «...ни один народ в средние века не удостоился такого внимания со стороны историков,

МОНГОЛЬСКИЕ НАРОДЫ

ГЭСЭРИАДА

Постановление Президиума Верховного Совета Бурятской Советской Социалистической Республики о праздновании фестиваля «Эпос Гэсэр - сокровище народов Центральной Азии».

«1... о проведении летом 1995 года фестиваля «Эпос Гэсэр» - сокровище народов Центральной Азии».

г. Улан-Удэ, Дом Советов, 15 ноября 1990 г.

На огромных пространствах Центральной Азии в конце первого тысячелетия (IX-Xвв.) у многих народов с кочевой цивилизацией зародилось и сложилось грандиозное самобытное героико-эпическое произведение «Гэсэр». В настоящее время существуют три главные версии «Гэсера»: бурятская, монгольская и тибетская.

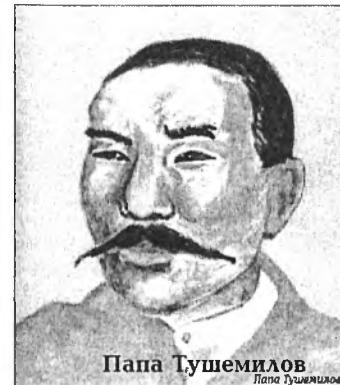
Широко распространен эпос среди ойрат-калмыков, а также у народов немонгольского происхождения (алтайцы, тувинцы). В отдельных вариантах бурятского «Гэсера» насчитывается до 30 тысяч стихотворных строк.

Кроме стихотворной формы эпос существует также и в прозаическом изложении. Гэсэр сошел на землю с неба с исторической миссией — «искоренить десять зол в десяти странах света», спасти народ от страданий, защитить от мангадхеев (мифические чудовища), от злых претензий.

Улигершины (певцы улигеров, рапсоды) — хранители и певцы эпического народного наследия. В начале XX века стали широко известны имена сказителей: Елбон Шалбыков, Эмэгээн Маншууд, Завин Заяханов, Парлас Пилеев, Батушка Бурлаев, Аюран Намсараев, Балладай Мосоев, Базар Галданов, Сагадар Шанаршев, Пеохон Петров, Папа Тушемилов, Парамон Дмитриев, Аполлон Тороев, Платон Степанов. Впервые «Гэсэриада» была опубликована в 1716 году в Пекине на старомонгольском языке, а в 1836 году академик Я.И. Шмидт перевез ее в Петербург. Через три года этот текст был переведен на немецкий язык. Академик С.А. Козин в 1935 году осуществил перевод эпоса на русский язык.

«ГЭСЭР»
(улигершин П.Петров)
Для спасения людей
от бедствий,
Для возрождения жизни
народной,
С целью вот какой
благородной,
Хан Хурмаса средний сын
Бухэ Бэлигтэ батор
Спустился на землю
лесов и гор.
И назвали его в краю том,
Земном и сером,
Абаем Гэсэром.
Таково стало земное имя
Прославившегося подвигами
своими.

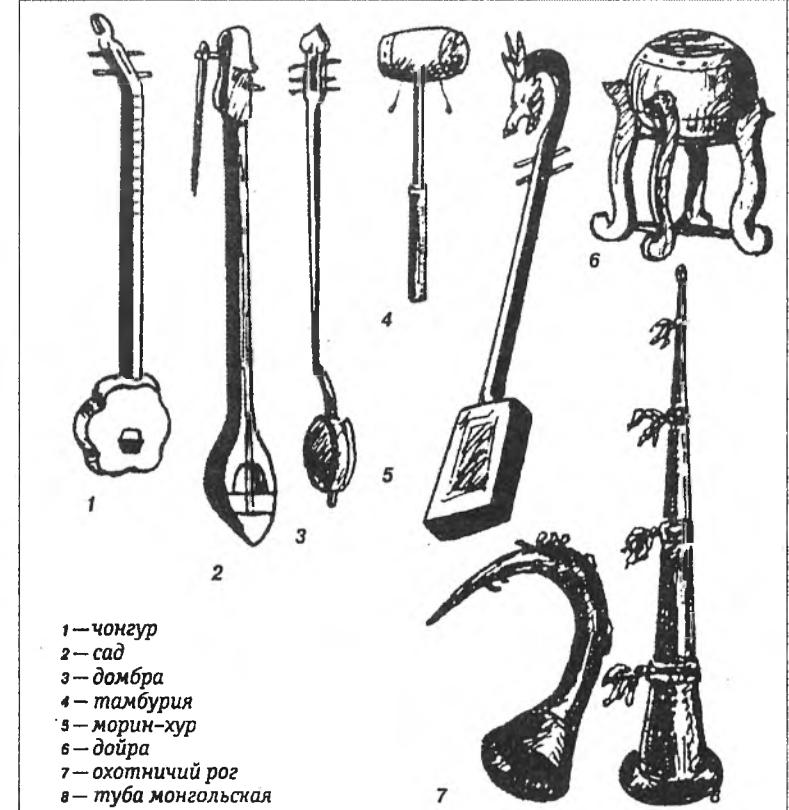
«ГЭСЭР»
(перевод С.Липкина)
От забот освобождены
Каждый род и каждое
племя.
Наступило желанное время!
Так живут, не зная войны,
Там, где ярки зари
переливы,
Богатырь Гэсэр
Справедливый,
Три прекрасных его жены
И отважные богатыри —
Знаменитые тридцать
и три,
И три сотни знатных
вождей,
И три тысячи ратных
людей,
И народ, чья земля
благодатна:
В день питаются он
троекратно,
Наслаждаясь, у всех на виду,
Троекратным счастьем
в году.

Папа Тушемилов

перевод на русский язык осуществил поэт-переводчик Семен Липкин в творческом сотрудничестве с писателем Баатром Басанговым. В 1940 году вышли в свет первые двенадцать песен. Иллюс-

- 1—чонгур
- 2—сад
- 3—домбра
- 4—тамбурия
- 5—морин-хур
- 6—дойра
- 7—охотничий рог
- 8—туба монгольская

и любовью к отчизне, Савр — силой, Алтан Цеджи — мудростью, Мингиян — красотой и т.д. Значительное место в эпосе занимают описания боевых коней — верных друзей воинов:

«Аранзал в ногах собрал

Всю резвую быстроту свою.

Аранзал в глазах собрал

Всю зоркую остроту свою.

Аранзал в крестце собрал

Всю грозную красоту свою.

Бархатной гривой густой

Он играет с солнцем-луной,

Прыгает, сбрасывая своей

грешки,

Будто копытами четырьмя

Хочет землю врага

растоптать».

Впервые две песни «Джангар» были опубликованы Бергманом в немецком изложении в 1804-1805 годах. В 1854 году А.А. Бородинов издал перевод одной из песен, записанной Н.Н. Михайловым. В дальнейшем отдельные песни печатают профессор Голстунский, Позднеев, Котвич. В советский период над «Джангирадой» работали академики Владимира и Козин. «Джангар» хранится в народных преданиях благодаря искусству сказителей и исполнителей — джангарчи. Это владеющие художественным словом и одаренные в музыкальном отношении люди (рапсоды). Овладение сказительским мастерством начиналось с детских лет. Исполнялись песни под аккомпанемент музыкальных инструментов — домбры, морин-хура, ятхи. Поистине виртуозами в исполнении песен «Джангирады» считались сказители — Обудшин Бадма, Эзлян Овла, Шавалин Дава, Козан Анджука, Баснга Мукевюн, Бадмин Меникнасун, Лайджин Телья, Балдра Насанка, Доржин Муушк. В настоящее время опубликованы широко известные 22 песни. Прекрасный

трировал это издание замечательный художник В.А. Фаворский. Для работы над иллюстрациями художник посетил Калмыкию в 1940 году, где им было сделано большое количество натуральных портретов, гравюр и эскизов.

МУЗЫКА ТАНЦЫ

Песня была неизменным спутником жизни кочевника. Песни степняков были протяжными, длинными, в них ощущались бесконечные временные пространства (постоянные и длительные перекочки). Величавая протяжная песня исполнялась в честь гостей, на свадьбах, на различных праздниках. У монголов существует еще одна самобытная форма певческого искусства — горловое пение. Лирические песни могут быть самыми разнообразными по тематике. Большое место в песенном репертуаре всех монголов занимает образ коня — первого друга и кормильца степняка. Упоминание о танцах встречается в «Сокровенном сказании». В древние времена их исполняли шаманы для духов, движения их повторяли движения различных животных и птиц.

Позднее эти танцы стали элементами буддийских танцев в религиозных мистериях «Цам». В Западной Монголии распространены танец тела (биелэг) и «ак-сал», в Бурятии — «ехор», в Калмыкии — «чичердык» и «ишкемдик». Для аккомпанемента песен и танцев использовались различные музыкальные инструменты: морин-хуры, домбры, лимбэ, бишхуры, цуры, шанзы, гонги, барабаны, тарелки, ятхи, товшуры и многие другие.

Подготовила Т.ДАШЕЕВА.
(Продолжение следует).

10.04.2008

БУРЯД үНЭН

№39 (121582)

Орхон**ӨЗИЙН
ДЭЭЖЭЭ**

6

№14 (1572)

100 жэлэйн ойн хүндэлэлдэ**АРАДАЙ АРТИСТЫН АЛДАРТА НЭРЫЕ МУНХЭЛБЭ**

Наяхан, мартаин 27-до, Театрай уласхоорондын үзэр Х.Намсараевий нэрэмжээ буряад драмын академичесэ театрт ехэзэлтигалаантай, бэрхэд артист байхан, РСФСР-ий габьяата артист ябайлан Чойжинима Генинович ГЕНИНОВЭЙ 100 жэлэйн ойтой дашаралдуулан, Загорск тосхондо ажайуухан байшандыа (Родииний үлсын 2-дохи номерийн гэртээ) ханадань дүрэ зурагтай дурасхаалай самбар хадагдаа.

Энэ гэрэй газаа театрт бэлгигэй артистнууд, журналистнууд, олонийн түрэлхидын, үхижүүдлийн, аша зэснэрийн олоороо хабададаа.

Дурасхаалай самбар ишлгын ёсо гуримые театрт директор, России габьяата артист Д.Н.Сультиков ишлэж, «Чойжинима Генинович хадаа аргагүй ёх бэлгитэй, солмогт найхан сэдхэлтэй, номгон даруу зангтай, хурса нонор ухаатай, уярма, хүхийгээший образуудые «алтан тайзан» дээрэ гаргадаг байгаа. Суута нории баянаараа бүхын Буряадта, Агда, Монголдо айхабтар схээр суурхаяа... Нэгэ үйлэтэй пьесэнүүдлий бэшидэг юн, тийхэдэ «Соёлма, Баташтуулун» гэхэн пьесэний олондо мэдээжэ болоноюм. Өөроо собир буряад хэлтэй, лимбэ, хуурдээр наададаг, ёх найхан уянгата хоолойтой юн, зүбөөр буряадараа хэлжээ нураха тухай ном бишээ. Түрээн Хоорхэ, Хээжигээни 100 жэлэйн ойн баярайны үдээнчнүүдлие үндэр хэмжээндэ соёлой байшангүудтаа үнгэргөөбди, үхижүүтэйн, хүн зонгойн хөөрөлбөөбди. 100 жэлэйн ойн баярые театртаяа найн эмхицхээбди. Мүнхэдурасхаалайн самбар ишлгэдээ России арадай артистка Н.Г.Токуренова, иштагайни хүбүүн, республикин арадай артист Ч.Ц.Гуруев гэгшдлий хабаадуулаяа», - гэхдэйн, тэдэнэр сагаан бүдьиен ханаахаа унагаан абаба. Бишон алтын ташан, дурасхаал болгон, самбарайн доро сэсгүүдли табиба. Удааны театртаяа 75 жэлэйн ойн баярай шинэ номые үхижүүтгэни Д.Н.Сультиков болглоо.

Забайкалиин хизаарий Агын соёлой управлении начальник Р.Ц.Цырендоржиев амаршалын үгчинүүдлий хэлжээдээ, «нимэ найхан ушарты хабаадажа байхадаа баяртай, Буряад оронийнай үзүүр хүбүүдэй ишгэн байхан суута артист Чойжинима Гениновий дурасхаал мүнхэ ўлах. Нёдоондо бидэ түрэл буряад театртаяа байгуулгадааар 75 жэлэйн ойдо эдэххитэй хабаадаа юмди, элтигээ артистийн театртаяа 25 наа аха байхан байна. Зүгөөр ёх ажал ябуулаа, маний округоор ишлэдэг ойбаа, бэлгээ гэршилээ. Алдэр суута ишрэиен, бэлгээ талааныг мүнхэ напажа ябаял даа» гэж онсольдо.

«Мүнхэдэр ишэдэмбэрэлтэй үндэр боложо байна: Театрай уласхоорондын үзэр 100 жэлэйн, уттаан аладарта артистынга дурасхаалай самбар ишэжэ банигдади. 2500 жэлэйн санаа эртэ урада сагай Элладада түрүүшин театрт ишгэдэг гэж мэдсэнцэд. Нёдоондо түрэл буряад театртаяа 75 жэлэйнгээ ойе ёх найн тэмдэглээ. «Театр хадаа үндэхэгэн янжинийн бин болгодог» гэж суута Гётэ хэлэхэн байдал. Тиймээс театрт оюун ухаанай удаа шинар угас ёх, тиймээс театр бүхэндэ ёх бэлгээ талаантай, сагай орнитэдэ таарама образуудые гаргаха ялас гэмэ артистнууд хөрөгтэй бишүү. Мүнхэшье хүрэгээр суута артистнуудай наада нападагдлын буряадийнга бэлгэ, бүрхүүдлий үргэжэ ябайлан Чойжинима Гениновий алдэр соло мүнхэ байхан, болтогий», - гэхэн үгчинүүдээр России арадай артистка Нина Токуренова ишдэг сугларагшиадые, түрэлхидын амаршалба.

Улаан-Үд хотын Железнодорожно районой захиргаанай гулаагай орлогшо, Загорск тосхоной хүгжилтүүн управлении начальник А.В.Критиков үгэхэлжээ, буряад искуусивын алтан жасадаа ишхэн хубитаяа оруулж Ч.Г.Гениновий ишрэ мүнхэ, бидэ театргайттай саашадаашье пята холбоотой болохобди, эндэгэриен хараадаа абаажа, захабарилха, юльбин шинэлжэ ажал ябуулхади гэж үхижүүтэйн, эндэгэрийн байрандаа ажаа байхадаг Руслан хүбүүнэйн бүлэдэ наидуулба, баясуулба.

Иштагайни хүбүүн, республикин арадай артист Чингис Гуруев баярдаа мэдүүлжэ, РСФСР-ий арадай артистые багаанаа мэдхжо, зүжигүүдлийн хаража

баясадаг, омогорходог байхан тухайгаа тэмдэглээ. Түрэл тоонто хөөрхынхидэйн үзүүлээ энэ ёх ажал ябуулан ишэгдэхэн дурасхаалай самбар ишэлгүйн ёх запшалаар амаршалба. Суута артистые России габьяата артист Цыден Цырендоржиев, республикин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Олег Цыпилов, бусад артистнууд ёх дулааханаар дурсаа.

Нэрыен нэрлүүлжэ, уран бэлгүүн дэмжжэ, үргэлжлүүлжэ ябайлан үхижүүдэйн зүгнэ «Уряал» гэхэн фольклорно ансамблии гэшүүн, бэлгитэй спортсмен, табяд ошуудаар целинэ газар эдүүрилгээ суг нурагадаа үргээн 10-дахи классаяа (Улаан-Үдийн 1-дэхи интернат-нүргүүли) хүдэлхэсэ гаралан Людмила Чойжинимаевна Генинова дурасхаалын мүнхэлхөө срэхэн зондо баяр баясхаланггаа хүргөө, илангаяа дурасхаалай самбар, юбилейн үдээнчнүүдлийн хэлгэдэ габьяатай түрэл театртайн колективтэ, Соёлой министерствынхидтэ, Хээжигэ, Хөөрхэ нютагаархидтаа бахархалаа мэдүүлжэ.

**ЯЛАС ГЭМЭ
ХУРСА БЭЛИГТЭЙ**

Дүрбэн тэгш бэлгитэй, найхан хоолойтой, арадай дуундаа абыяастай байхан тухайн дурданаар республикин арадай артист Гунзэн-Норбо Гунзынов ёвортын зааны «Арбаихай эхитэй Бэлэрэмни» гэхэн дууен, тийхэдэ России арадай артист Дамба-Дугар Бочиктоев «Хадаараа татамалхан телефоноороо» гэхэн арадай дууе хангюурдаа, эндэ срэхэн зониин баясуулаа.

Театрай болон Хээжигын захиргаанай муниципалын аймагийн эмхийн эдэбхи үүсчэлээр жэл бүри РСФСР-ий арадай артист Чойжинима Гениновэй нэрээ шан эрхим бэрхээ артистда, шогтой хүхийн образтой танилцуулж бэлгитэндэ үтэхэ гэгдэхэн байна, нёдоондо юбилейн үедэ энэ шан России габьяата артист Олег Бабуевта олгогдо гэж театрт директор баясан тэмдэглээ.

Долоон үхижүүдлий хүдэлий дуроёд, гарынг ганзагадаа хүргэхэн Ч.Г.Гениновэй ишрэ ѿри хүүгэдэйн, аша зэснэрийн дээр үргэжэ ябайна. «Святлан, Людмила, Раиа, Руслан, Баясхалан, Зоя, Чингис гээд ёх, эсэгынгээ үреэлдэхүргэжэ, алдэр солын дэмжжэлсэжэ ябайна, бэлгэ талаангайн элшэ гэрэлдэн хүртэн», - гэж ёвортын тон адаи бишыхан Дарима зэсгээ хүтэлхэн А.Ч.Генинова омогорхон хэлэх юн. Үхижүүдлийн, аша зэснэрийн, артистнууд үреэлэй найханаар, дуунай аялгаар бидэнине утгажа, халуун сайгаар, амтап хоолоор хүндэлжэ байгаа юн. Дурасхаалай найхан үгэнүүд хэлжээдээ, эсэгынгээ наанги ишрэ эрдэм бэлгээдээр хамгаалж ябайлан Руслан хүбүүнинь мэргэжэлэх хүгжмэн. Людмила басаганин - эдэххитэй сөблэшон. Бишыхан аша зэснэрийн үбгээсэгынгээ бэлгээхээ хүртэлсэжэ, мэдээжэ артистнууд, сөблэшд болохо байха. Нэрыен нэрлүүлжэ, арадай дуунай конкурс эмхицхэхын үхижүүтэн дурдахан байна.

Харин мүнхэ Загорск тосхоной Родииний үлсын 2-дохи гэрэйнхадаа «Здесь жил и работал с 1959 по 1965 гг. народный артист РСФСР Чойжинима Генинович Генинов» гэхэн дүрэ зурагтай дурасхаалай самбар шэмгэлээ.

30 гаран жэлдэ 80 гаран роллинуудые наадаан алдэр суута артист, ёврэе хүгжмэн инструментийн дээрэ наададаг, ёврэе дуу зохёодог, урданай ёх запшал, арадай дуунуудые найх мэдэхээ уран бэлгитэндэ жинээ дээр хэдэн ўе артистнууд урган гараа бишүү. Зургаан ногэ үйлэтий пьесэнүүдлие, «Соёлма, Баташтуулун» гэхэн домогто пьесэ, «О красоте речи» гэхэн ном бишэхэн Ч.Г.Гениновэй найхан сэдхээ, бэлгэ талаан арад зомнай үндээрэор сэгийн, РСФСР-ий арадай артистын ишрэ зэрэг олгуулаа. Элтигээ артистын алдэр соло, бэлгэ талаан арад зонийнай, юрши харгашадай зүрх сэдхээдэх мүнхэ хадуугдаа. Дурасхаалын хэзээдэшие мүнхэ байха!

Бэлгима ОРБОДОЕВА.
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Р.Ц.Цырендоржиев, Д.Н.Сультиков

Г.Н.Гунзынов

А.В.Критиков

Р.Ч.Гениновэ - бэлэг

Л.Ч.Генинова

Буряад Республикин Гурэнэй шанда зууршалагдаба

ХЭШЭЭЛЭЙ ТЕМЭ: «ЭХЭ - УРИ ХҮҮГЭД - ИНАГ ДУРАН»

(Буряадай арадай поэт Ц.Ц.Дондогийн зохёохы ажал ябуулга)

Хэшээлэй эпиграф:

Энэхкэн ногоон дэлхэй дээрэ
Эхнэрэй бэе олжо түрөөд,
Эхин жаргал 3дэлжэ ябахаа
Эрхим юумж байха юм гү?

Хэшээлэй зорилго:

Ц.Дондогийн намтартай, зохёохы ажал ябуулгатай нурагчадыг тамишуулхад, энэ гурбалжан темэ авторийн поэзийн гол нудаан болон гэжэ ойлгуулхад. Урап уншалгын хүсөөр аман хэлэх хүгжжэх. Буряад ёсоо заншалдаа баянгатаа поэзидэ согнэл хүмүүжүүлхэх.

Хэшээлэй түсэб:

1. Эмхидхэлэй үе.
...гээхэд
...гойн бага наан
- Гэр уран бүтээлнүүд
- Эхэ тухай зохёолнууд
- Ури хүүгэд
- Инаг дуран
- Хүүгээдэй уран зохёолши, оршуулгасаа
- Шог ётго зохёолнууд
3. Хэшээлэй бэхижүүлгэ.
4. Хэшээлэй тобшолол.
5. Гэрэй даабари.

Хэшээлэй ябаса:

1. Эмхидхэлэй үе.
Багша хэшээлэй темэ, зорилго, тусбэйтэй танисуулна.
2. Шэнэ темэ.

Буряадай элитэ поэт, журналист, оршуулгасаа, хүүгээдэй уран зохёолши, багша Цырендуулма Цыреновна Дондогийн гушаш гурбан гулбай, гурбан хэх Яруунын Эгэтын Адаг нюотагтаа 1932 оний декабриин 21-дэ түрээн намтартай. Поэзессын бага наан эжигтээ хамтаа ухэр мал дахан цагрэхэн юм. Үдэшэндээ ажалаа дүүргээд, халуун сайгаа хорон нуухадаа, хүгжэн эжигнэртээ үльгэр онтохо хэлсэжэ, таабари таалсажа, амарха сагаа үнгэрэгдэг үн. Эдэ «үдэшэндээ» бишыхан басаганай саашанхи ажабайдалдаа ехэхэн нүүдэг үзүүлжэ, ерэдүйн бэлигтэй поэдтэг «сэдьхэлэйтэжээл». Энэ шүлэг сээжээр уранаар нурагшаа уншана. (Уридуулан даабаряа).

Үнхэөөрөөшье, эндэлхэй дээрэ үшвээ нэгэ ами наан иэмээжэ байхадаа эрхим юун байх гээшб. Уг дамжуулхаа үри хүүгээдэй түрэхэдээ, эх хүн гээш тэдэнгээ, гарынен гэнзагадаа, хүльиен дүрөөлэх хүргүүлхэ гэжэ бүхын наанаараа оролдожол ябадаг. Энэхэн эхин нангин уялаа.

Сээжээр уран гоёор нурагшаа уншана. (Уридуулан үтгэндээ даабаряа).

Бишыхан Цырендуулма З-дахи класс шаби ябахадаа, түрүүшүнгээ гуурха гартаа барихаа, уран үншүүдэхэд холбогдо туршадаан. Тэрэ гэхэндээ хойши мунхээ болотороо, 75 наанайнгаа үндэр дадаандадаа хүртээр хэдэн олон бүтээлүүдэхэд мүнхэлүүлжэн байна. (Стенд харуулжа хөөрхэд.) «Буряад басаганай дуунуудаа» (1962), «Эхэ тухай домог» (1966).

Эдэ бүхын номуудайн хуудаануудыг хэхэн харахадаа, «эхэ-ури хүүгэд - инаг дуран» гэхэн бэе бэхтээ тааршагүй холбоотой гурбалжан темэ Цырендуулма Цыреновна Дондогийн поэзийн гол нудаанийн болон.

Эхэ, түрээнд инигээхэн эх манай литературада эгээл нангин, эгээл ариуюн тунгалагобразуудай нэгэн. Ц.Дондогийн эжидэ, эхнэртэ зориулаан шүлэгүүдтэй танилсангаа «Эхын тухай дуу шагнахаа.

Зохёолши бүхэн өөрийн хараа бодолтойгоор, тусхай маягтайгаар шүлэгтэйгээ үяяга татан гаргадаг. Харин Ц.Дондогийн бүтээлнүүд соогоо эхнэрэй нимгээжээ сэдьхээл хүдэлсвэ, алдуу эндүүгэйн үндэхээ, ажабайдалын онсо хурсаар, тодор бэшэжэ шададаг.

Бурханай табисуураар эхнэр болохо түрээн тухайгаа башшынен харахадаа, байгаалин жама ёоорхэнэрэй бэе олжо түрэхэдээ, тон эрхимэй нэгэ үйлэ гэжэ ойлгоо. «Эхын жаргал» гэжэ шүлэгтийн шагнахадаа, эдэ үгнүүдэйзүй байханийн лабтай. Энэ шүлэг сээжээр уранаар нурагшаа уншана. (Уридуулан даабаряа).

Үнхэөөрөөшье, эндэлхэй дээрэ үшвээ нэгэ ами наан иэмээжэ байхадаа эрхим юун байх гээшб. Уг дамжуулхаа үри хүүгээдэй түрэхэдээ, эх хүн гээш тэдэнгээ, гарынен гэнзагадаа, хүльиен дүрөөлэх хүргүүлхэ гэжэ бүхын наанаараа оролдожол ябадаг. Энэхэн эхин нангин уялаа.

Эхин нангин табисуур тухай «Эхнэргэн наайхан эхэнүүднай» гэжэ шүлэг сооны хээгдэнэ, нурагшаа сээжээр уран гоёор уншана.

Ингэжэ Ц.Дондогийн гуурханхаа эхдээ, эхнэрүүдтэй зориулаан хэдэн олон уянгата шүлэгүүд, гүнзэгти ухдатай поэмэнүүд мундэлээ. Авторай поэзидэхээсээ, түрүүшүнгээ поэмэ соо эхынгээ дүрэ тон тодор гаргажа, ашынен харуулжа шадаагүйтээ голхорон башшэн байна. Хори гаран жэлэй үнгэрэн хойно «зүрхэндээ шулужжан үлэнэн гашуудалаа» дахин нэргэжэ, «Эхэ тухай хоёрдохи поэмэ» 1987 ондо башш. Энэ поэмэ соогоо «эхээз дахин олохогүйгээ хожомдож ойлгооной» удаа, эхынгээ мэндэ ябас наан, Бурхан болоожо, дара эхдээл дээшэн лэ! - гэжэ эрид зоригтой хоолойгоор дуулана. Эхэ гээшэмийн алтан хүрьэтэй дэхэй дээрэ ариун аршаанд алрагүй нангин эгээл хүндэтэй хүн гээш. Дэлхэй дээрэхий ямаршье үзэсэхэлэнтэй наайхан зүйлнүүд, баялигууд ирагтуу наайхан эхын эхнэргэн үгнүүдэгээ, зөвлэхэн гарнуудтаа, амтатай эдеэндэ хүрхэгүй.

Эхин эхээрэл дутана гэжэ

«Энхэрээд үбдэгүем дээрлэхэдэй шүлэг соогоо башшэнэ. Сээжээр нурагшаа уншана.

Ямаршье эхэ үхибүүндээ үүлшүүгэхүсөөгүхэхнээгэд гадна, үриингөө түлөө ами нааняа, хүсэ шадалдаа мангангуй, үриингөө үбшэлээ хaa, абарха шадалтай. Үхибүүндээ шэдэ шүлэгтийн эхын энэрхы сэдьхэлэдээ зориулагдана. «Эхын наанай үридээ, үриин наанаан шулувандаа» гэхэн арадай аман уг хойтуур ошоогүй гэжэ поэтессэ «Гэнтэ шадитэй болошио ha» шүлэгтээрээ үшөөл дахин баримтална. Энэ шүлэг нурагшаа сээжээр уран гоёор уншана.

Ц.Дондогийн инаг дуран тухай шүлэгүүд баал өөрийн онсо маягтай. Инаг дуранай хүсэн

«үбшэн хүниие элүүр болгодог, үншэн хүниие золоор хангадаг, этэрүүлэхэд, үргэжэ бодхоодог, хүртэшэгүй дабаа дабуулдаг, үлир жэмсэлэд амтатай, эди шэдидэл хүсээтий». Тэрэнэй уянгата дуран тухай лирико буряад жэнхэн поэзиин утаян торгон хүбшэргийнүүдэй нэгэн болон. «Аршаан мэтээр буряалжан дуран тухай» шүлэгтэйн танилсай. Уран гоёор, сээжээр нурагшаа шүлэг уншана.

Журналист, публицист мэрэгжэлтэй Ц.Дондогийн хахад наанай харгыдаа үнгэрэгээ гээ хaa, алдуу болохогүй гэжэ бодхоод, хүртэшэгүй дабаа дабуулдаг, үлир жэмсэлэд амтатай, эди шэдидэл хүсээтий». Тэрэнэй уянгата дуран тухай лирико буряад жэнхэн поэзиин утаян торгон хүбшэргийнүүдэй нэгэн болон. «Аршаан мэтээр буряалжан дуран тухай» шүлэгтэйн танилсай. Уран гоёор, сээжээр нурагшаа шүлэг уншана.

Ц.Дондогийн гансал уянгата поэт башш, мүн хүүгээдэй уран зохёолшон юм. Хүүгээдэй уран зохёолой хүгжэлтэдэй поэдэй зүрхэ сэдьхэлэй үбдэдэгтийн, наанаагаа зободогын гайхалгүй. Юндэб гэхэдээ, өөрөө багша мэржэгэлтэй. Түргуулидаа хүдэлжээ байхадаа эхилжэ, мунхээ болотор буряад ёсоо заншалаа, соелоо, хэлээ сахин, хүүгэдэй хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй горитой хубитаяа оруулаа. Эдээлээдээ шошганаа.

Ц.Дондогийн гансал уянгата поэт башш, мүн хүүгээдэй уран зохёолшон юм. Хүүгээдэй уран зохёолой хүгжэлтэдэй поэдэй зүрхэ сэдьхэлэй үбдэдэгтийн, наанаагаа зободогын гайхалгүй. Юндэб гэхэдээ, өөрөө багша мэржэгэлтэй. Түргуулидаа хүдэлжээ байхадаа эхилжэ, мунхээ болотор буряад ёсоо заншалаа, соелоо, хэлээ сахин, хүүгэдэй хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй горитой хубитаяа оруулаа. Эдээлээдээ шошганаа.

«Эдир наандаа айлшалбаб», «Паатаяханай зурагуд», «Эреэн марян дэбтэр».

Мүн бааны хубуудаа зориула, тон шударгыгаар ород уран зохёолшод хохёолнуудые оршуулаа. (Самбартай байна.) Энээн: С.Михалков «Степа ахай ба Егор», С.Маршак «Матархай үйлсын Мартамхай», «Тэйэг заахан хулгана», А.Пушкин «Коломондохийнэрхэн», В.Шекспир «Гамлет» г.м. ушеешие олон бүтээнүүдээ. Эдир наанай үүлэгүйхэн тэнэг, гүлмэрхэн ханы хүн бүхэн үнгэрэдэг. Тэрэ үедэн наанайш харгы сэлмэг сэхэ шэнгээр үзэгдэг. Үхибүүдээ шүрэл болон, «Түрэнэн үхибүүдээ» шүлэгтэй.

Энээндээ гадна Ц.Цыреновнагай ёгто шүлэгтэй, хадхуу мурнүүд унаган нүхэдэй үншэн хабиные пилээд хадхадат һэн. Пародишийе башшэх, баснишье «бааюулха». Хэдэн шог ёгто шүлэгтэй, харгы сэлмэг сэхэ шэнгээр үзэгдэг. Үхибүүдээ шүрэл болон бусад.

Хэдэн шог ёгто шүлэгтэй, харгы сэлмэг сэхэ шэнгээр үзэгдэг. Үхибүүдээ шүрэл болон бусад.

Энээндээ гадна Ц.Цыреновнагай ёгто шүлэгтэй, хадхуу мурнүүд унаган нүхэдэй үншэн хабиные пилээд хадхадат һэн. Пародишийе башшэх, баснишье «бааюулха». Хэдэн шог ёгто шүлэгтэй, харгы сэлмэг сэхэ шэнгээр үзэгдэг. Үхибүүдээ шүрэл болон бусад.

Энээндээ гадна Ц.Цыреновнагай ёгто шүлэгтэй, хадхуу мурнүүд унаган нүхэдэй үншэн хабиные пилээд хадхадат һэн. Пародишийе башшэх, баснишье «бааюулха». Хэдэн шог ёгто шүлэгтэй, харгы сэлмэг сэхэ шэнгээр үзэгдэг. Үхибүүдээ шүрэл болон бусад.

Энээндээ гадна Ц.Цыреновнагай ёгто шүлэгтэй, хадхуу мурнүүд унаган нүхэдэй үншэн хабиные пилээд хадхадат һэн. Пародишийе башшэх, баснишье «бааюулха». Хэдэн шог ёгто шүлэгтэй, харгы сэлмэг сэхэ шэнгээр үзэгдэг. Үхибүүдээ шүрэл болон бусад.

Энээндээ гадна Ц.Цыреновнагай ёгто шүлэгтэй, хадхуу мурнүүд унаган нүхэдэй үншэн хабиные пилээд хадхадат һэн. Пародишийе башшэх, баснишье «бааюулха». Хэдэн шог ёгто шүлэгтэй, харгы сэлмэг сэхэ шэнгээр үзэгдэг. Үхибүүдээ шүрэл болон бусад.

Энээндээ гадна Ц.Цыреновнагай ёгто шүлэгтэй, хадхуу мурнүүд унаган нүхэдэй үншэн хабиные пилээд хадхадат һэн. Пародишийе башшэх, баснишье «бааюулха». Хэдэн шог ёгто шүлэгтэй, харгы сэлмэг сэхэ шэнгээр үзэгдэг. Үхибүүдээ шүрэл болон бусад.

Энээндээ гадна Ц.Цыреновнагай ёгто шүлэгтэй, хадхуу мурнүүд унаган нүхэдэй үншэн хабиные пилээд хадхадат һэн. Пародишийе башшэх, баснишье «бааюулха». Хэдэн шог ёгто шүлэгтэй, харгы сэлмэг сэхэ шэнгээр үзэгдэг. Үхибүүдээ шүрэл болон бусад.

Энээндээ гадна Ц.Цыреновнагай ёгто шүлэгтэй, хадхуу мурнүүд унаган нүхэдэй үншэн хабиные пилээд хадхадат һэн. Пародишийе башшэх, баснишье «бааюулха». Хэдэн шог ёгто шүлэгтэй, харгы сэлмэг сэхэ шэнгээр үзэгдэг

10.04.2008

БУРЯД үНЭН

№39 (21582)

Дүхэриг

Уран

723

8

№14 (572)

Манай Дээдэ Хэжэнгын Эдэрмэг тосхонно гарбалтай Бато Базарович БАЗАРОНОЙ түрэноор 100 жэлэйн ойе, уран зохёолшо, багша ябанан алдарын хаяа ханаагүй нюотагаархий тэмдэглээн. Эдэрмэгий дууда нургуули Бато Базароной нэрэмжтэй нургуули нэрынен найханаар абажа ябана.

АБАМНАЙ ХУНИИЕ ХАЙРЛАДАГ СЭДЬХЭЛТЭЙ НЭН

«Модоной үндэхэн газар доогуур, хүнэй үндэхэн газар дээгүүр» гэдэгтэл, манай баабайтан үнэр олон байнаан. Хамта долоон үхижүүд байнаанд. Тэрээнхээ гадна үшөө үхижүүдээ үргэхэн юм. Жэшээн, үишэрхэн басагадые - Тания Нина гэжэ хоёр ород басагадые үргэхэн юм. Баабаймнай үхижүүдээ дуратай, агнаха дуратай нэн. Маанадые нуулгаад, үбнэ сабшаха. Шанаа ошодог нэн.

Бага наанайнгаа байдалые наанаада,

ехэх һонин шэнги. Манай һууһан гэр мүнөөшье Шулуутада байдаг. Манай хүршэд онд олон бүдэгээ. Армида ошоходоо, манайхиние харалсажаа байгаар гэжэ захианан байгаа. Тийгээд өөрөө дайнхаа бусаагүй нэн. Ухибүүдийн маанадаар наадажаа, хүн болонон юм. Мүнөөшье аха дүүхээ өөрэгүй байдагбди.

Баабаймнай Валентин Нина хоёрье үбнэндэ абаад ошодог, юумэ хүүлэжэ

хургадаг һэн. Тийгээд манай түрэл болохо Цырендоондог ахай Цыренбал хээтэй хоёрэе - тэдээр прессиин үед үншэрхэн байгаа, нургуули үзүүлжэ, хүл дээрэн табиан юм. Дамба хуряахатайнаа, Цырендоондок ахайтанаа үхижүүдээ Национальна библиотекэдээ 1997 ондо ойн өнөөлөдөр байлсаа. Баабаймнай найн сэдьхэлтэй, хүнүүдис хайрладаг байгаа.

Миний багада нагаса абындаа уран зохёолшод олон ердэг байгаа. Тэдэнэй

ябаашье хаа, тэрэ сагаймний зугаа мартагдадаггүй агша.

Манай нюотагай - Эдэрмэгий залуу һүрэг нахатайшуулшие «Аваадийн нуты» мэдэхэл байха. Тэрээнх түхэрээн нуга соо манай багада олон нөөг мийнон, долоогоно, улааганаа уграгдаг байгаа. Баха эдэ Аваадийн багада жэмс түүдэг газарын байжа, нэрын нэрлүүлнэн байжа болоо.

Мүнөө манай Эдэрмэг нюотагаархид Бата багшиглаа зохёөн шүлэгүүдийн, зааһан заабаринь саашидаа дамжуулж, үндэрөөр үргэжэ, энэ Бата багша гэжэ нэрэн мүнхэрэн лэ байг! Бата багша гэжэ нэрэн манай нюотагаа уни заяаннаа хойшо, залуу Бато Базаровичай ябаа-ханаан эхилээд изрэлдэг байгаа.

Цыпилма өвлийн, дайнай, ажалай. Ерлан. Улаан-Үсэг.

БАТА БАГША

Мэдээжэ уран зохёолшо, багша Бата БАЗАРОНОЙ дурасхаалда

дунда Намжил Балдано, Дамба Жалсараев, Цэдэн Галсанов. Тэдэнц минийн наласаа абаа иигээж хөөрэдэг байгаа: «Манай Бата алтан гууратай юумэ бэшхэдээ, тийгээд бага юумэ бэшхэдэг, ажалдаа дарагдадаг («Кижингинский колхозник» газетын редактораар хүдэлдэг байгаа), олон үхижүүдтэй (долоон) байна».

Долорес БАЗАРОН.

Бата БАЗАРОН

Болдог дошо, булар газарай Боро хүрьнэ булажархээ. Ой тужин обзор дээгүүр Олон зүргэ зурына. Хүрьнэ хушаан хүрин набшаа. Хэдэн хүлэөр этгээн. Аи гүрөөл ариундаа гарцаад, Ара, үбэрэөр дэлхэнэ, Үбэлөө утган, Үнгөө хубилгаад, Үнээс һөргэн хайрханаа. Хухиур талмайн агаар сүлөө, Хорхой шумуул хоргодоо. Үтэ наамар удаан тогтоод, Үргасаа хадгаг хуряагдаа, наихан наамар нахал нэжээд, нараар удаан тогтоохий! 1928

АЯНАЙ
ШУБУУНАЙ ДУУН

Сэнгэмэ наихан зунай саг Сэсэг намаагаа хуряаба. Үрин дулаан урда зүг Утын аянаа уряалба. Шүбууд, бүгэдэ сутларгаты, Шүүд замдаа бэлдэгтий! Нажар дүүрээ, мэдүүлээ. Намар дүүлээ, тэгүүлээ. Ногоон зүлэ шурдабаа, ногоон буга дуудаба. Нууха байхаа бэрхэтэй, Нуурай заха хүрмэгдээ. Түргэн түргэн нииджээ, Түбийн захадаа нүүчеби. Мушэр наалаа шурдажаа, Мүнгэй хюруу ялраба. Залаа буурсаг борсожко, Залгаа манан бүрхөөбэ. Набшагүйхэн наамар саг Найгай, наамнан тогтгобо. Холын хизаар ошохомнай, Хожом тэхэрээд ерэхэбди. Дуулим дулаан хабараа Дуулан, дурлан байгаарайт. Бараандадаа бусажаа ерэхэбди, Баяртай хүлээн нуугаарайт. Түргэн түргэн нииджээ, Түбийн захадаа хүрэхэмнай. 1929

ҮРГҮҮЛИ ТЭЭШ

Үблэй сарья харгые
Үглөө эртээр нэргээжэ,
Үргэн ехэ ороноймнай
Үхижүүд ошоно нургуулидаа.

Наруул уужам классаа,
найхан шэмэг зурагуудаа
нурагша бүхэн сэдьхэлдээ
наанан шэвшэн гэшхэлий.

Эхилжэ нураан үдэрхеэ
Эрхим ябаха уялгатай.
Эх ороноо баясуулхаар
Эрдэм шудалхаа зоригтой.

ҮГЛӨӨГҮҮР ОЙДО

Намжаа наихан
Наранай туяа
Нархан модоной
Налхи халаажа,
Ургасаа дээрэ
Унаан шүүдэрие
Урал болгоод,
Тобorig жэжэ
Тоонон бээс
нэриоун дээдын
нэмжэ болгоно.
Модоной дабирхай
Хуурай сагтаа
Ойноо наихан
Агаартаа дэгдээнэ.
Дэгдэхэн уурал
Дээшээ хөөрэжэ,
Уулын оройдо
Үүлэн болоод,
Орон нюотаг
Халуунай үедэ
Хаана байхаб!

МЭРГЭН БУУША

Урда Хитадай Чапайе'
Улаан дүлэн шэрбэнэ.
Ууртай омог шарайтай
Улад тэндэ шэншэнэ.
Дээхэн бүдүүн гүзээтэнэй
Дэндуу бардам наанаанда
Хитадай баялиг газарын
Шатарай хiolg болоно бшуу.

Хитадай хотын нэрэ.

Энэ байдал эбдэхэн
Япон сэрэг добтолжо,
Шара хорон утаагаар
Танай хотые хабхалга.
Саана холоо тяарапан,
Нарын гарахаа харагдана:
Булин шунаар бүрхөөхэн
Бүмбэгэ болоож үзэгдэнэ.
Гэнтэ газар дэлбэрнэ,
Гэрэй хана дохолно.
Аянга шэнги нэрьеэжэ,
Аадар номон адхарна.
Эдихэ хоолгүй эсэнхэй,
Үзли, үбшэн илгаагүй -
Дайтай хүлнэе дадиржка,
Далда дайдаар тэшхэнэ.
Гэм хоро хэнгүйгээр
Гэртээ һууһан хүнүүд аад,
Гэнтийн аюулдаа дайрагдаа,
Гэмэрхэ ёлохонь нүрөөтэй!

...

Эртэ сагай бүдүүлиг
Эрхэн заншалай ёнондо
Эхэнэр хүнэй хүлэ
Эрэжэ хатаадаг байнаан юм...
Туялур хүлтэй хүгшэдүүд
Тулгалан барин ябатараа,
Мүсээр эрэмдэг хохидолтой
Мүлхижэ ядаанаа тэмтэрнэ.
- Ай, халаг, халаг даа!
Аша үрим хаанаб даа?
Алуурша дайсанай набарта
Амидаар баригдахаа бэрхэд аа:
Хорин сагай хүргүүн
Хухалжаа байжаа мурдэхэ.
Хуудаан хүхэ хюмийнны
Хуулажаа байжаа мүшхэхэ...
Хубисхал дурлаан

хүбүүнэйш
Хубидан - гэжэ тамалха,
«Ай, яаха бэлэйб даа?
Абраагдахаа арга байхагүй:
Бүтэн хүлтэй байнаан һаа,
Бүгдэнтэй хамтаа ябаха нэм...
Энэ хэбтэхэн бэсдээ
Эрид гасалан үзэнхаар
Тагкин талхийн забарта,
Тархяа табиан дээрээ», - гэжэ
Сээжэ нэриоун ухаандаа
Сэдьхэл бодол сутлуулна.

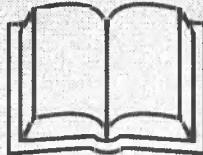
Иимэ ехэ аюулад
Эшхэрээн дунда зогсожо,
Зоригтой заляар тулалсаха
Зоной баатар олдоно.
Харанхы хашаагай буланда
Харшын саана хоргодонон
Басаган буушаа мэргэлжэ,
Байлаан тээш шэгүүлнэ.
Хүнды буутай хүрзис
Хүхэн дээрээ тулгажа,
Хүдэр бэхж гар соогоо
Хүдэлхэгүйгээр адхана.
Хархис дайсанай нубаряагаар
Хараа дээрээ нуулгажа,
Толгойн иэгэ тоншолгоор
Тогтоон тортон наатуулна.
Добтолон оронон сэргүүдэй
Доторгоо үймэн намбаагаар
Зугадаан пүхэдийн
холодожо,
Зудан талаа хүрэжэ ошоно.
Ганса мэргэн буудагши
Газар соолохо юу байхаб...

Эртээ тэдээр тулганаан
Эзэрхэг сэргээр бүхэлүүлбэ.
Орон дэлхэн хүрьнэ дээр
Орохоро газаргүй,
Алуурша фашист дайсанай
Абарга амандаа аблалай...

Нарин гудамжын буланда
Наранай гэрэл тудуулжа,
Хэршэмэл хүүрийн хэбтэб.
Хэнший тэрэ шүни
танибагүй.
Тиймэ мэргэн буудагши
Тэндээ улаан түхүү
Газар дэлхэн гансаараа
Галаб соогоо мартахагүй!
Түймэр галаар сахилан
Туулган шаба мүндэртэ
Баатар зоригто энэ хүнэй
Байжаа үгөөшэн гайхалгүй.
Барлаг болоол байнаандаа
Баахан хүүгэдээ наймаалдаг,
Мүнхэ дарлаан иөндөо
Мүнгэн үридээ түүжэ үгэдэг
Хитад оропийн заншалай
Хизаар захагүй гасаланда
Тэсэжэ ядаанаа зоболоитон
Тэмсэлэй байдаа ганса бэшэ.
Энэ шууямаа тоосоонай

Таха, һүхэ түрүүтэй
Танай хэрэгтэй юумье
Дары сагаар бүтээдэг
Дархан гэжэ сүйтайди.
Таха, һүхэ түрүүтэй
Танай хэрэгтэй юумье
Дары сагаар бүтээдэг
Дархан гэжэ сүйтайди.
Балта сабшур далайнан
Балсан бүдүүн гарнууднай
Багажа зэбсэг барихандаа
Баатар хүсэтий боло юм.
Таха, һүхэ түрүүтэй
Танай хэрэгтэй юумье
Дары сагаар бүтээдэг
Дархан гэжэ сүйтайди.
Хөөрөг шалын хүнхинхэ
Хүгжэм шэрги аятай юм.
Орьёлон байгаа хяйн гол
Уран дарханай һүхэр юм.

Таха, һүхэ түрүүтэй
Танай хэрэгтэй юумье
Дары сагаар бүтээдэг
Дархан гэжэ сүйтайди.
Хамтын шэнэ байдалда
Халаан болох эдиршүүд
Ажалща бидэнии дууряажа,
Адлихан шамдуу дархалагты!
1926
Найхан намар нахилан
ерэжэ,
намар, мойнон нархайба.
Үнэ бүрийн үрэ жэмс,
Улир үзэм улайба.
Шэнхэн боролжын шэлбэхэ
набшанаад
Шэрдэг шэнги бамбайшоод,

1. Жаахан хара тархитай годигор хорхой хэдэй хүлтэй байгааб?

(Арбал).

2. Ойн шуумар улаан баатар.

(Улаан шоргоолzon).

3. Улаан шоргоолzon погоон хорхойн иоунцэн ашааб?

(Хондолойдонь).

4. Эдэх хоёр носодож байгараа, набшаан дээрэхээ халижа, хаана унашаб?

(Газарт).

5. Ногоон хорхой хоёр хурса юундэ бажувлааб?

(Улирбэд).

6. Голой шанга юун газарташье үргэлжлэхээр байгааб?

(Тулалдаан).

7. Шоргоолzonууд хорхойго хайшан гээб?

(Бута руугаа шэрээ).

8. - Дороо даража наалбад. Яаан гайтайнууд гээшб! - гэж хэндүүгүүрнаб?

(Дугар).

9. Уляанай набшаанууд сооноо юуд Дугарын гэтэшод байгааб?

(Хоёр хара иоддэд).

10. Модонай забираар харахадань, хэн гүйж ябааб?

(Хара умдэтэй басаган).

11.Өөртөө дураа гутаан Дугар тэрэ басагыг хэн гэж янааб?

(Норжомо).

12. Намнуулж ябанаа басаган юундээ торожо унашооб?

(Мухар түгсүүлээ).

13. Хэн гэж Дугар арайхан дуугарааб?

(Дулма).

14. Нюурын юундэ шаруулжан мэтээр халуу бусалбаб?

(Галда).

15. - Юундэ аялагүй байнш? - гэж хэн асуугааб?

(Дулма).

16. Дугар хэндэ үчиний дурланхай?

(Дулмада).

17. Дугар Дулмын иоддэг юунтэй адли гэж ханаадаг бэ?

(Мойнонтой).

18. Дулма бултанхаа хайнаар хэндэ нанагадаг байгааб?

(Дугарт).

19. Коридор сохи гэшхүүр доро Баханы хэн хайсан сохион байгааб?

(Лубсан).

20. Дулмын эльгээхэн тэмдэг Дугарт хэн асараб?

(Лубсан).

21. Дулматай сугтаа нургуулида ошохөдөө, Дугарай досоо юун гарашанан шиний болодог байгааб?

(Наран).

22. Дугар город ошожо, ямар нургуулида ороо нэм.

(Ремесленэ нургуули).

23. Дулма арбадахиис дүүргээд, хаана нурхаяа ороон байгааб?

(Институтда).

24. Дулмын аба.

(Дамдин).

25. Комсомолшууд Дулмын юугээр пүнгааб?

(Секретаряар).

26. Залуушуул юун ургуулха даабари абаан байгааб?

(Кукуруза).

27. Дулмада хаанаа бэшэг ерэдэг бэ?

(Городдоо).

28. Дулма ой соо хэнэй улаан пуланд буогоод ерээб?

(Норжомын).

29. Дулма Дугарын юун зандаа байнш даа гэнэб?

(Үхижүүн).

30. Дугарай звеное хэн үбнэндэ гаргааб?

(Түрүүлэгшэ).

31. Колхозой түрүүлэгшэ хэн бэ?

(Ширабон).

32. Дугарай бодолоор Дулма шэнги ондоо иим басаган хаана байхагүй?

(Замбуули дэлхэй дээрээ).

33. Хаана ошоё гэжэ Дугар Дулмада хэлээнб?

(Правлени).

ХАРЬЯЛАН УРДАА ХЁЛГОМНАЙ

Викторина

34. Юумэ бүтээгүй хаань, мэтээс хэндэ ошохобди гэжэ Дугар хэлээнб?

(Цыргновт).

35. Эбтэй юун элэс бариха, эрээн дээхэн шулуу отолхо гэлсэдэг бэ?

(Шаазгай).

36. Шаазгайнууд саг соогоо юуд болохоб?

(Бүргэдүү).

2-дохи БҮЛЭГ

37. Убнешэдэй байрлаан шотаг.

(Боори).

38. Зохёолшо хуђануудыс хэдтэй жэшэнб?

(Наажаал тарган һамгадтай).

39. Сэхэ өөдөө харбаан парижан сагаан, үндэрхэн хуђанууд хэдтэй адлий?

(Басагад бэрэдтэй).

40. Боориин зүүн хажуугаар ямар горхон урданаб?

(Хүсөөтг).

41. Колхознигууд ямар юумээр үбнээс сабшанаб?

(Морин косилкаар).

42. Дамдин үбгэн урдань хэпийдэ үдэр соо дистиинэ унагаадаг байгааб?

(Гамбал гульваагайд).

43. Бооридо үбнээсогийн ургасаар ямар байгаад?

(Муу, бага, бирагий).

44. Долоон хоног соо тэдэй гектар сабшаха, тэдэй сомоо табиха гээн юун правленинэ ержэл байдаг бэ?

(График).

45. Дамдин үбгэн тамхинайгаа утаагаар юу үргээнб?

(Боргооно батагана).

46. Дулмын үбгэн баабай гартаа юу баринаан зандаа бурхандaa мордоон байгааб?

(Нүхэ).

47. Дулма эсэгэдээ үглөөгүүр хэнтэй ябахамнай гэнб?

(Дугартай).

48. Кукуруза гээш ямар ургамал болонб?

(Дулаанда дуратай).

49. Бэсүүртэ шэмээшгүүдэй огород соо ямар нэртэй юумэн ургадаг бэ?

(Киошик).

50. Киюшкэ гээшье хаанаа асарагдаан юм гэлсэдэг бэ?

(Хитадхаа).

51. Киюшкэ гэжэ ургамал юунтэй адлий?

(Кукурузатай).

52. Дамдин үбгэн кукуруза нэгэл дахин хаанаа хараан байгааб?

(Правленидэ - ханада зураг хадаатай байгаа).

53. Дулма кукурузаяа юун мэтээр ургуулхади гэнб?

(Ой шугы мэтээр).

54. Кукуруза ургуулха залуушуулай звенонууд колхозууда хэнэй дурдхалдай эмхицдэгдэхэн байгааб?

(Ширабоной).

55. Дугар үбнэндэ ажада юу хэдэг байгааб?

(Косилкаар сабшадаг).

56. Дугарай звено Дамдин үбнэндэ юун болоод байна?

(Наалта).

57. Дамдин үбгэн үбнэ сабшалгаяа хэдэй хоногоор хойшишулха гээб?

(Долоон хоногоор).

58. Ямар ушархаа сабшалгаяа хойшишулха гээб?

(Үбнэ ногоон бээс хүсөөгүй).

59. Боориин хэд сабшалан үхалхын тула үблэдээ мульээ тошон хүргэдэг бэ?

(Дамдин Буда хоёр).

60. Гектарай хэдэй бухал табидаг байгааб?

(Дүшээд).

61. Мүнээ хэдэй бухал табинаб?

(Арбан, табан).

62. Ногооной ургаса юундэ мууданаб?

(Эртэ сабшана).

63. Хэзээ сабшабал, ногооной ургаса найжархаб?

(Үрхээс губинэн хойноны).

64. Дайнхаа хойши Ширабон Шэлээд хэдэхэй түрүүлэгшэб?

(Наймадахи).

65. Дамдин үбгэн хэнтэй уулзажаа хөөрэлдэхэй дуратай (түсбэгэй) байна?

(Согто зоотехникингэй).

5-дахи БҮЛЭГ

66. Бүмөөдэй хэдийгэй?

(Дүшээдтэй).

67. Бүмөөдэй хонидоо хаража, хаана зунаадаг бэ?

(Хүсөөтын зуналанда).

6

10.04.2008

БУРЯД УНЗИ

12

№ 39(21582)

Дүхэргүй

№14(572)

Понедельник, 14

Первый Канал

- 06.00 "Доброе утро"
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 "Малахов +"
11.20 "Модный приговор"
12.20 "Контрольная закупка"
13.20 Т/с "Убойная сила"
14.20 "Детективы"
15.00 Другие новости
15.30 "Понять. Простить"
16.20 "Лаврентий Берия: рывок к власти"
17.00 Т/с "Огонь любви"
18.00 "Федеральный судья"
19.00 Вечерние новости
19.20 Жди меня
20.10 "След"
21.00 Т/с "Принцесса цирка"
22.00 Время
22.30 Т/с "Апостол"
23.30 "Жизнь с чистого листа"
00.30 Ночные новости
00.50 Владимир Познер и Иван Ургант в проекте "Одноэтажная Америка"
01.40 Ударная сила. "Стремительный "Мир"
02.30 Х/ф "Девочки с календаря"
04.20 Х/ф "В три часа ровно"

«РОССИЯ»

- 06.00 "Доброе утро, Россия!". Местное время
06.35, 08.35 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
07.35, 09.34 Вести-Бурятия
09.55 Х/ф "Свет мой"
11.45, 18.50 Вести. Дежурная часть

Вторник, 15

Первый Канал

- 06.00 "Доброе утро"
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 "Малахов +"
11.20 "Модный приговор"
12.20 "Контрольная закупка"
13.20 Т/с "Убойная сила"
14.20 "Детективы"
15.00 Другие новости
15.30 "Понять. Простить"
16.20 "Лаврентий Берия: от ареста до расстрела"
17.00 Т/с "Огонь любви"
18.00 "Федеральный судья"
19.00 Вечерние новости
19.20 "Пусть говорят"
20.10 "След"
21.00 Т/с "Принцесса цирка"
22.00 Время
22.30 Т/с "Апостол"
23.30 "638 способов убить Фиделя Кастро"

«РОССИЯ»

- 06.00 "Доброе утро, Россия!". Местное время
06.35, 08.35 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
07.35, 09.34 Вести-Бурятия. ГТРК "Бурятия"
09.55 "Бамбаахай"
10.10 "Спорт-центр". Бувайсар Сайтиев
10.25 "Мунхэ зулла"
10.50 "Опера. Хроники убойного отдела"
11.45, 18.50 Вести. Дежурная часть
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
12.25 Вести-Бурятия
12.45 "Опера. Хроники убойного отдела"
13.40 Х/ф "Долгая дорога в дюнах"
15.20 Вести- Сибирь
15.40 Т/с "Мачеха"
16.35 "Суд идет"
17.30 "Кулагин и партнеры"
18.30 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
19.05 Т/с "Женщина без прошлого"

Среда, 16

Первый Канал

- 06.00 "Доброе утро"
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 "Малахов +"
11.20 "Модный приговор"
12.20 "Контрольная закупка"
13.20 Т/с "Убойная сила"
14.20 "Детективы"
15.00 Другие новости
15.30 "Понять. Простить"
16.20 "Обратная сторона луны"

Дүхэргүй

17.20 М/ф "Недодел и передел" шоу
17.30 "Анды всерьёз". Реалити-
18.00 Д/ф "Рембрандт Ван Рейн"
18.05 Д/с "Путешествие в цар-
ство животных". "Манакины
пернатые клоуны Коста-
РИки"
18.35 Плоды просвещения. Плен-
ницы судьбы. Анна Леополь-
довна
19.00 Д/ф "Персеполь. Жизнь в
центре империи"
19.15 Достояние республики. Га-
лич
19.30 "Блокнот". Музыкальный
еженедельник
20.00 Ночной полёт
20.50 Д/с "Как создавались им-
перии". "Наполеон: сталь-
ной монстр"
21.40 Мистика любви. Авторская
программа Бориса Аверина.
"Мой ангел, спутник в жиз-
ни и вечности. Василий Жу-
ковский и Мария Протасо-
ва"
22.10 Д/ф "Египетские пирами-
ды"
22.25 Острова. Евгений Леонов
23.05 "Испытания неизвестнос-
тью"
23.35 "Тем временем"
00.50 Про АРТ
01.20 Экология литературы. Се-
верная глава. Эрленд Лу
01.45 Д/ф "Хоровод. Бабье сча-
стье"
02.25 Д/ф "Персеполь. Жизнь в
центре империи"
02.40 Д/с "Как создавались им-
перии". "Наполеон: сталь-
ной монстр"
03.25 Музыкальный момент.
В.Моцарт. Концерт N12 для
фортепиано с оркестром.
Солист Н.Мдоянц. Дирижер
К.Орбелян
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
20.40 "Угумата"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки
Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки
Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". По-
года. Новости
23.40 Х/ф "Удача, Чак"
15.00 "Победоносный голос ве-
рующего"
15.30 Дом-2. Live"
17.10 Т/с "Любовь и тайны Сан-
сет Бич"
18.00 М/с "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". По-
года
18.45 "Наша Russia. Избранное".
Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по
применению"
20.00 "Восточный экспресс". По-
года.

КУЛЬТУРА

- До 07:00 - Профилактика
11.00, 20.30, 00.30 Новости культуры
11.20 "В главной роли..." у Юлиана Макарова
11.50 X/f "Муму"
13.05 "Театральный сезам". Государственный центральный театральный музей им. А.А.Бахрушина
13.45 "Алекриф"
14.25 Экспедиция "Чиж". Литва
14.50 X/f "Ночевала тучка золотая"
16.25 Кто мы? "Вершины и бездны серебряного века"
16.55 "Порядок слов". Телеканал "Бибигон" представляет:
17.00 М/c "Новые приключения медвежонка Паддингтона"
17.20 М/f "Цапля и хуравль"
17.30 Т/c "Приключения Мэддингтонов". "Лейктаун", 12 с.
17.55 Д/f "Веллингтон"
18.05 Д/c "Путешествие в царство животных", "Шмели - украшение лета"
18.35 Плоды просвещения. Петербург: время и место. "Суровый добряк". Ведущий В.Дегтярь

Четверг, 17

Первый канал

- 06.00 "Доброе утро"
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 "Малахов +"
11.20 "Модный приговор"
12.20 "Контрольная закупка"
13.20 Т/c "Убойная сила"
14.20 "Детективы"
15.00 Другие новости
15.30 "Понять. Простить"
16.20 "Особая миссия"
17.00 Т/c "Огонь любви"
18.00 "Федеральный судья"
19.00 Вечерние новости
19.20 "Пусть говорят"
20.10 "След"
21.00 Т/c "Принцесса цирка"
22.00 Время
22.30 Т/c "Апостол"
23.30 "Человек и закон"
00.30 Ночные новости
00.50 "Судите сами"
01.40 Европейский хоккейный тур. Сборная России - Сборная Финляндии. Передача из России
03.50 X/f "Кровь и шоколад"
03.30 "Детективы" до 05.55

«РОССИЯ»

- 06.00 "Доброе утро, Россия!". Местное время
06.35, 08.35 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
07.35, 09.34 Вести-Бурятия. ГТРК "Бурятия"
09.55 "Толи". Художественно-публицистическая программа
10.20 "Буряад орон". Художественно-публицистическая программа
10.50 "Опера. Хроники убойного отдела"
11.45, 18.50 Вести. Дежурная часть
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
12.25 Вести-Бурятия
12.45 "Опера. Хроники убойного отдела"
13.40 X/f "Долгая дорога в дю...
15.20 Вести- Сибирь
15.40 Т/c "Мачеха"
16.35 "Суд идет"
17.30 "Кулагин и партнеры"
18.30 Вести-Бурятия (на бур. яз.)

Пятница, 18

Первый канал

- 06.00 "Доброе утро"
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 "Малахов +"
11.20 "Модный приговор"
12.20 "Контрольная закупка"
13.20 Т/c "Убойная сила"
14.20 "Детективы"
15.00 Другие новости
15.30 "Понять. Простить"
16.20 "Хозяин кремлевского пляжка"
17.00 Т/c "Огонь любви"
18.00 "Федеральный судья"
19.00 Вечерние новости
19.20 "Пусть говорят"
20.10 Поле чудес
21.00 Т/c "Принцесса цирка"
22.00 Время
22.25 "Клуб веселых и находчивых". Высшая лига
00.40 X/f "Лжец, лжец"
02.20 X/f "Максимальный риск"
03.50 X/f "Деметрий и гладиаторы"
05.30 X/f "Поверхность"

«РОССИЯ»

- 06.00 "Доброе утро, Россия!". Местное время

№14(572)

Духовные

- 19.00 Д/ф "Олинда. Город монастырей"
19.15 Собрание исполнений. Играет камерный ансамбль "Виртуозы рима"
20.00 Ночной полет
20.50 Д/c "Как создавались империи". "Китай"
21.40 Мистика любви. Авторская программа Бориса Аверина. "Ваш рыцарь. Андрей Белый и Маргарита Морозова"
22.05 Власть факта
22.50 Д/f "Назовите меня Пикasso"
23.35 Молодежное ток-шоу "Большое"
00.55 X/f "Декалог". 1, 2 с.
02.55 Д/c "Как создавались империи". "Китай"
03.40 Музыкальный момент. А.Хачатурян. Адажио из балета "Спартак"

Ариг Ус

- Профилактика
15.00 "Победоносный голос ведущего"
15.30 X/f "Любовь и другие катаклизмы"
18.30 "Восточный экспресс". Погода

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 19.05 Т/c "Женщина без прошлого"
20.00 Т/c "Родные люди"
21.30 Вести-Бурятия
21.50 "Спокойной ночи, малыши!"
22.00 Т/c "Две сестры"
23.50 "Пятая студия" с Сергеем Брилевым
00.25 "Ревизор"
00.55 "Вести+"
01.15 X/f "Пиджак"
03.05 Дорожный патруль
03.20 "Горячая десятка" до 23.23

КУЛЬТУРА

- 07.30 "Европьюс" на русском языке
11.00, 20.30, 00.30 Новости культуры
11.20 "В главной роли..." у Юлиана Макарова
11.50 X/f "Несколько дней из жизни И.И.Обломова"
14.10 Д/f "Физик-лирик"
14.25 Письма из провинции. Сысерть (Свердловская область)
14.50 X/f "Фокусник"
16.05 Д/f "Катманду. Королевство подножья Гималаев"
16.25 Д/f "Вопросы к бугу"
16.55 "Порядок слов". Телеканал "Бибигон" представляет:
17.00 М/c "Новые приключения медвежонка Паддингтона"
17.20 М/f "Бабушкин урок"
17.30 Т/c "Приключения Мэддингтонов". "Солис"
17.55 Д/f "Франиско Писарро"
18.05 Д/c "Путешествие в царство животных". "Поиски желтого варана"
18.35 Плоды просвещения. Отечество и судьбы. Соловьевы
19.00 Д/f "Монастырь Лорш и Альтенмюнстер. В поисках исчезнувшего аббатства"
19.15 "Царская ложа"
20.00 Ночной полет
20.50 Д/f "Пропавшие пирамиды Карака"
21.40 Мистика любви. Авторская программа Бориса Аверина. "Дуэль. Валерий Брюсов и Нина Петровская"

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 06.35, 08.35 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
07.35, 09.34 Вести-Бурятия
09.55 "Мусульмане"
10.05 "Мой серебряный шар. Николай Рыбников"
11.05 "Опера. Хроники убойного отдела"
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
12.25 Вести-Бурятия
12.45 "Опера. Хроники убойного отдела"
13.40 М/f "Волшебное кольцо"
14.00 Д/c "Голубая планета. Истории океанов"
15.20 Вести- Сибирь
15.40 М/f "Приключения кота Леопольда". "Два веселых гуся"
16.35 "Суд идет"
17.30 "Кулагин и партнеры"
18.30 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
18.50 Вести. Дежурная часть
19.05 Т/c "Женщина без прошлого"
20.00 Т/c "Родные люди"
21.30 Вести-Бурятия
21.50 "Спокойной ночи, малыши!"
22.00 "Юрмала". Фестиваль юмористических программ

№39(21582)

СТС - «БАЙКАЛ»

- 18.45 "Наша Russia. Избранное". Знаки Зодиаки
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по применению"
20.00 "Восточный экспресс". Погода. Новости
20.40 "Будни"
21.00 "Счастливы вместе". Знаки Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". Погода. Новости
23.40 X/f "10 причин моей ненависти"

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 01.00 "Актуальное чтиво"
01.15 X/f "Сердце ангела"
03.35 "Наш город"
13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
06.00 ПРОФИЛАКТИКА
13.30, 18.30, 00.00 Истории в деталях
14.00 М/c "Приключения Буди и его друзей"
14.30 М/c "Приключения Джеки Чана"
15.00 М/c "Чокнутый"
15.30 М/c "Ким Пять-С-Плюсом"
16.00 Т/c "Сабрина - маленькая ведьма"
16.30 Галилео
17.00 Т/c "Моя прекрасная няня"
17.30 Т/c "Тайны Смолвилья"
19.00 Т/c "Папины дочки"
20.00 Т/c "Ранетки"
21.00 Т/c "Кто в доме хозяин?"
21.30 X/f "Голливудские менты"
23.45 6 кадров. Скетч-шоу
00.30 Слава богу, ты пришел!

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 10.30 Т/c "Моя прекрасная няня"
12.30 X/f "Папа на все руки"
13.00 М/c "Смешарики"
14.00 М/c "Приключения Буди и его друзей"
14.30 М/c "Приключения Джеки Чана"
15.00 М/c "Чокнутый"
15.30 М/c "Ким Пять-С-Плюсом"
16.00 Т/c "Сабрина - маленькая ведьма"
16.30 Галилео
17.00 Т/c "Моя прекрасная няня"
17.30 Т/c "Тайны Смолвилья"
19.00 Т/c "Папины дочки"
20.00 Т/c "Ранетки"
21.00 Т/c "Кто в доме хозяин?"
21.30 X/f "Невеста Чаки"
23.15 6 кадров. Скетч-шоу
00.30 Кино в деталях
01.30 Т/c "Талисман любви"
02.25 Авто-новости "Карданный вал +"
03.55 "Голые и смешные"
04.25 "Рыцарь дорог"

ДТВ

- 12.30 "Судебные страсти"
13.30 X/f "Ты у меня одна"
15.30 X/f "Утомленные славой"
16.00 Т/c "Крутой Уокер"
17.00 "Судебные страсти"
18.00 Т/c "Безмолвный свидетель"
18.30 Т/c "С.И. Место преступления Лас-Вегас"
19.30 Т/c "Мыслить как преступник"
20.30 "Судебные страсти"
21.30 "Чудеса со всего света"
22.30 "Каламбур"
23.00 "Самое смешное видео"
23.30 "Самое невероятное видео"
00.30 Т/c "Безмолвный свидетель"
01.00 Т/c "С.И. Место преступления Лас-Вегас"
02.00 "Голые и смешные-3"
02.30 "Чудеса со всего света"
03.25 Авто-новости "Карданный вал +"
03.55 "Голые и смешные"
04.25 "Рыцарь дорог"

ДТВ

- 10.00 "Удачное утро"
09.50 "Музыка на ДТВ"
09.55 Телемагазин
10.25 Мультфильмы
11.30 "Самое смешное видео"
12.00 Т/c "Агентство Алиби"
12.30 "Судебные страсти"
13.30 X/f "Старшина"
15.30 X/f "Утомленные славой"
16.00 Т/c "Крутой Уокер"
17.00 "Судебные страсти"
18.00 Т/c "Безмолвный свидетель"
18.30 Т/c "С.И. Место преступления Лас-Вегас"
19.30 Т/c "Мыслить как преступник"
20.30 "Судебные страсти"
21.30 "Чудеса со всего света"
22.30 "Каламбур"
23.00 "Самое смешное видео"
23.30 Т/c "Безмолвный свидетель"
00.30 Т/c "Безмолвный свидетель"
01.00 Т/c "С.И. Место преступления Лас-Вегас"
02.00 "Голые и смешные-3"
02.30 "Чудеса со всего света"
03.25 Авто-новости "Карданный вал +"
03.55 Юмор.программа "Голые и смешные"
04.25 "Рыцарь дорог"

СТС - «БАЙКАЛ»

- 06.15, 06.40, 07.15, 07.35, 12.35, 13.05, 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
06.00, 07.05, 08.10, 09.25, 11.05, 18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
06.00 М/c "Человек-паук"
06.55 М/c "Смешарики"
07.00 Т/c "Моя прекрасная няня"
07.30 Т/c "Папины дочки"
08.00 Т/c "Ранетки"
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 Истории в деталях
09.30 Т/c "Кто в доме хозяин?"
10.00 Галилео

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62

- 19.00 Разночтения. Хроники литературной жизни. Ведущий Николай Александров
19.30 Партитуры не горят. Авторская программа Артема Варгаса
07.30 "Тайны Смолвилья"
20.00 "Смехоностальгия"
20.55 "Сфера"
21.35 X/f "Большой сон"
23.35 Линия жизни. Юлий Ким
00.50 "Кто там..."
01.20 X/f "День без мексиканца"
02.55 "Сфера"
03.35 Д/f "Антигуа Гватемала. Опасная красота"

• Ариг Ус

- 06.50 "Восточный экспресс". Погода
07.30 Проснись!
08.00 Такси. Знаки Зодиаки
08.30 "Улан-Удэ: инструкция по применению"
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 Истории в деталях
09.30 Т/c "Кто в доме хозяин?"
10.00 Галилео

- 12.00 М/c "Приключения Джими Нейтрона, мальчика-гения"
12.30 М/f "Цап-царап"
13.00 Если завтра ремонт. Новости
13.20 X/f "Пивная лига"
15.00 "Победоносный голос ведущего"
15.30 "Дом-2. Live"
17.05 Т/c "Любовь и тайны Сан-сет Бич"
18.00 М/c "Каппа Майки"
18.30 "Восточный экспресс". Погода
18.45 "Комеди клаб. Избранное"
19.00 "Счастливы вместе"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция по применению"
20.00 "Восточный экспресс". Погода. "Новости"
20.40 "Традиционная буддистская Сангла представляет"
21.00 "Интуиция". Знаки Зодиаки
22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки Зодиаки
23.00 "Восточный экспресс". Погода. Новости
23.40 Наша Russia
00.10 Смех без правил
01.10 Секс с А. Чеховой

#39(21582)

Духовные

#14(572)

● ТИВИКОМ ●

- 06.25 "Вечер с Тиграном Кеосаяном"
 07.00 "Наш город"
 07.30 "Радар-спорт"
 08.10 "Секретные материалы"
 09.00 Т/с "Друзья"
 09.30 "Солдаты-14"
 10.30 "Наш город"
 11.00 Т/с "В час пик"
 12.00 "Час суда"
 13.00 "Наш город"
 13.30 "24"
 14.00 "Званый ужин"
 15.10 X/ф "В шоу только девушки"
 17.05 Т/с "Секретные материалы"
 18.00 "Боец. Рождение легенды"

Суббота, 19

● Первый канал ●

- 07.00, 11.00, 13.00 Новости
 07.10 X/ф "Спирит: душа прерий"
 08.30 Играй, гармонь любимая!
 09.10 "Лило и Стич" Дональд Дак представляет
 10.00 Слово пастыря
 10.20 Здоровье
 11.20 "Смак"
 12.00 "Владимир Зельдин. Влюбленный Дон Кихот"
 13.20 "Осторожно - еда!". 1 ф.
 14.20 X/ф "Детсадовский полицейский"
 16.20 "Новые песни о главном". Лучшее
 18.00 "Кто хочет стать миллионером?"
 19.00 Времена
 19.50 "Цирк"
 22.00 Время
 22.20 X/ф "Старики-полковники"
 00.00 Что? Где? Когда?
 01.20 Европейский хоккейный тур. Сборная России - Сборная Швеции. Передача из Чехии
 03.30 X/ф "Хроники Худи: лезвие Розы"
 05.10 X/ф "Солдаты апокалипсиса"
 06.30 "Зверинец" до 06.55

● РОССИЯ ●

- 07.00 "Доброе утро, Россия!"
 08.30 "Студия «Здоровье»"
 09.00, 12.00, 15.00 Вести
 09.10 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
 09.20 "Военная программа"
 09.45 "Утренняя почта"
 10.25 "Субботник"
 11.05 "Вокруг света"
 12.10 Вести-Бурятия

Воскресенье, 20

● Первый канал ●

- 07.00, 11.00, 13.00 Новости
 07.10 X/ф "Таежный десант"
 08.50 "Армейский магазин"
 09.20 "Клуб Микки Мауса" "Ким 5+"
 10.10 "Умницы и умники"
 11.10 "Непутевые заметки"
 11.30 Пока все дома
 12.20 "Фазенда"
 13.10 "Фетисов. Полвека славы"
 14.10 X/ф "Афоня"
 16.00 X/ф "Спирит: душа прерий"
 17.10 X/ф "Тернер и Хуч"
 19.00 Т/с "Охота на изюбря"
 20.50 "Две звезды"
 22.00 Воскресное "Время". Информационно-аналитическая программа
 22.50 "Две звезды". Продолжение
 00.00 Футбол. Чемпионат России. VI тур. ЦСКА - "Локомотив"
 02.00 Европейский хоккейный тур. Сборная России - Сборная Чехии до 03.00

● РОССИЯ ●

- 06.50 X/ф "Длинное, длинное дело"
 08.30 "Сельский час"
 09.00, 12.00, 15.00 Вести
 09.10 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
 09.20 "Диалоги о животных"
 09.55 "Вся Россия"
 10.10 "Смехопанорама"
 11.05 "Сам себе режиссер"
 12.10 Вести-Бурятия. События недели
 12.50 "Городок". Дайджест

- 20.00 "Наш город"
 20.30 "Сам себе хозяин"
 21.00 Т/с "Терминатор: битва за будущее"
 22.50 X/ф "88 минут"
 01.00 "Сеанс для взрослых"

● СТС - «БАЙКАЛ» ●

- 06.15, 06.40, 07.15, 07.35, 12.35, 13.05, 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
 06.00, 07.05, 08.10, 09.25, 11.05, 18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
 06.00 М/с "Человек-паук"
 06.55 М/с "Смешарики"
 07.00 Т/с "Моя прекрасная няня"
 07.30 Т/с "Папины дочки"

- 08.00 Т/с "Ранетки"
 09.00, 13.30, 18.30, 22.40 Истории в деталях
 09.30 Т/с "Кто в доме хозяин?"
 10.00 Галилео
 10.30 Т/с "Моя прекрасная няня"
 11.30 Т/с "Джек-пот для Золушки"
 12.30 X/ф "Папа на все руки"
 13.00 М/с "Смешарики"
 14.00 М/с "Приключения Буди и его друзей"
 14.30 М/с "Приключения Джеки Чана"
 15.00 М/с "Чокнутый"
 15.30 М/с "Ким Пять-С-Плюсом"
 16.00 Т/с "Сабрина маленькая ведьма"
 16.30 Галилео
 17.00 Т/с "Моя прекрасная няня"

- 17.30 Т/с "Тайны Смолвиля"
 19.00 Т/с "Папины дочки"
 20.00 Т/с "Ранетки"
 21.00 X/ф "Такси - 3"
 23.30 X/ф "Человек дождя"
 02.05 Т/с "Талисман любви"
 03.00 Т/с "Анатомия страсти"
 04.40 М/с "Человек-паук"
 05.20 Музыка на СТС-Байкал

ДТВ

- 09.00 "Удачное утро"
 09.50 "Музыка на ДТВ"
 09.55 Телемагазин
 10.25 Мультфильмы
 11.30 "Самое смешное видео"
 12.00 "Жулики"
 12.30 "Судебные страсти"
 13.30 X/ф "Десант"
 15.30 X/ф "Утомленные славой"

- 16.00 Т/с "Крутой Уокер"
 17.00 "Судебные страсти"
 18.00 Т/с "Безмолвный свидетель"
 18.30 Т/с "С.С.И место преступления Лас-Вегас"
 19.30 Т/с "Мыслить как преступник"
 20.30 "Судебные страсти"
 21.30 "Чудеса со всего света"
 22.30 "Каламбур"
 23.00 "Самое смешное видео"
 00.30 Т/с "Безмолвный свидетель"
 01.00 Т/с "С.С.И место преступления Лас-Вегас"
 02.00 "Голые и смешные. Горячая дюжина"
 02.55 X/ф "Падший ангел"

● ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ ●

21-62-62

● ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ ●

21-62-62

- 12.20 "Гражданская экспертиза" Еха-Цакирская СОШ. Закаменский р-н

- 12.35 Актуальное интервью
 12.45 "Гражданская экспертиза" Охор-Шибирская СОШ. Тункинский р-н
 13.00 Спорт-центр
 12.20 "Национальный интерес". Ток-шоу Дмитрия Киселева

- 13.20 "Православная Америка"
 14.15 "Сенат"
 15.20 Вести-Бурятия
 15.30 X/ф "Наградить (Посмертно)"

- 17.10 "Ты - то, что ты ешь"
 18.05 "50 блондинок. Интеллектуальное Шоу"
 19.05 "Субботний вечер"
 21.00 ВЕСТИ
 21.20 X/ф "Колечко с бирюзой"
 00.50 X/ф "Дом восковых фигур"
 02.55 X/ф "Незаконченная жизнь"

КУЛЬТУРА

- 07.30 "Евронос" на русском языке
 11.10 Библейский сюжет
 11.40 X/ф "Наш дом"
 13.20 "Кто в доме хозяин"
 13.50 X/ф "Пятнадцатилетний капитан"
 15.10 M/ф "Огневушка-поскаушка", "Азбука безопасности"
 15.25 Путешествия натуралиста. Ведущая - Марина Голуб
 15.55 К 80-летию со дня рождения Владимира Соколова. "Я был поэтом на Земле"
 16.20 X/ф "Валентина"
 18.00 "Романтика романса". Ведущая - Любовь Казарновская
 18.40 Магия кино
 19.25 Д/ф "Истории замков и королей. Эдинбургский замок - сердце Шотландии"

● АРИГ УС ●

- 06.50 "Восточный экспресс". Погода. Новости
 07.30 М/с "Крутые бобры"
 08.00 "Измени свой мир". Погода. Знаки Зодиаки
 08.30 M/с "Губка Боб - Квадратные штаны"
 09.30 "Жизнь, полная радости"
 10.00 "Восточный экспресс". Погода
 10.30 "Инструкция по применению". Знаки Зодиаки
 11.00 "Школа ремонта"
 12.00 Д/ф "Слуги"
 13.00 "Битва экстрасенсов"
 14.00 Конкурс народной песни "Мунгэн сэргэ". Знаки Зодиаки
 15.00 "Cosmopolitan: видеоверсия"
 16.00 X/ф "Другой мир"
 18.30 Саша плюс Маша
 19.00 Танцы без правил
 20.00 "Мунгэн сэргэ". Погода
 20.30 "Улан-Удэ: инструкция по применению"
 21.00 "На ночь глядя" с А. Левантевым
 22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки Зодиаки
 23.00 Комеди-клуб. Знаки Зодиаки
 00.00 Наша Russia. Погода

● ТИВИКОМ ●

- 07.00 "Наш город"

- 07.35 "Китайские монастыри"
 08.35 "Сам себе хозяин"
 09.00 "Школьное ТВ"
 09.25 "Наш город"
 09.55 "Дело техники"
 10.10 X/ф "Нападение саблезубых"
 12.00 "Я-путешественник"
 12.30 "Очевидец: самое смешное"
 13.30 "Наш город"
 14.00 "Военная тайна"
 15.00 X/ф "88 минут"
 17.10 Т/с "Терминатор: битва за будущее"
 19.00 "Дальние родственники"
 19.15 "Объектив"
 20.00 "Неделя" с М. Максимовской

● СТС - «БАЙКАЛ» ●

- 06.15, 06.40, 07.15, 07.35, 12.35, 13.05, 13.30, 13.55, 14.30, 15.00, 15.30, 00.25, 01.30, 01.50 Скажи на СТС-Байкал
 06.00, 07.05, 08.10, 09.25, 11.05, 18.55, 20.10, 22.00, 23.25, 00.10, 00.50, 01.50 Прогноз погоды: Бурятия
 21.00 "На ночь глядя" с А. Левантевым
 22.00 "Дом-2. Город любви". Знаки Зодиаки
 23.00 "Комеди-клуб. Знаки Зодиаки
 00.00 Наша Russia. Погода

- 09.00 "Жизнь прекрасна". Музикальное ток-шоу

- 11.00 X/ф "Такси - 3"
 12.40 М/с "Том и Джерри"
 13.00 М/с "Утиные истории"
 14.00 М/с "Русалочка"
 15.00 М/с "Аладдин"
 16.00 6 кадров Скетч-шоу
 18.00 Самый умный в стиле Диско. Интеллектуальная игра. Ведущая - Тина Канделаки Т/с "Короли игры"
 20.00 X/ф "Артур и минипуты"
 22.55 "Очень русское ТВ"
 23.55 X/ф "Эйфория"
 01.40 X/ф "Герой семьи"
 03.40 X/ф "Китайские похороны"
 05.20 Музыка на СТС-Байкал

ДТВ

- 09.00 "Удачное утро"
 09.50 "Музыка на ДТВ"
 10.00 Юмор.пр. "Звериные шуточки"
 11.00 "Тысяча мелочей"
 11.20 "Медицинское обозрение"
 11.30 Мультфильмы
 13.30 Т/с "Агентство Алиби"
 14.30 X/ф "Ночной дозор"
 16.30 "Самое захватывающее видео"
 17.30 X/ф "На белом катере"
 19.05 М/фильм
 19.30 "Шпионы и предатели"
 20.30 "Жулики"
 21.00 "Самое смешное видео"
 22.00 "Территория призраков"
 23.00 "Чудеса со всего света"
 00.00 "Самое захватывающее видео"
 01.00 Т/с "С.С.И место преступления Лас-Вегас"
 02.00 "Отряд Антитеррор"
 03.00 "Территория призраков"
 04.00 Т/с "Лас-Вегас"
 04.55 Т/с "Вспомнить всё"

● ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ ●

21-62-62

● ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ ●

- 11.00 Галилео

- 12.00 Снимите это немедленно
 13.00 М/с "Чип и Дейл спешат на помощь"
 14.00 М/с "Скуби Ду"
 15.00 М/с "Геркулес"
 16.00 Т/с "Кто в доме хозяин?"
 17.30 "Детские шалости". Ведущая - Глюк'Оза
 18.30 6 кадров Скетч-шоу
 18.45 X/ф "Убить Билла"
 21.00 X/ф "Убить Билла - 2"
 23.30 Хорошие шутки
 01.30 X/ф "Гаттака"
 03.30 X/ф "Обет молчания"
 05.20 Музыка на СТС-Байкал

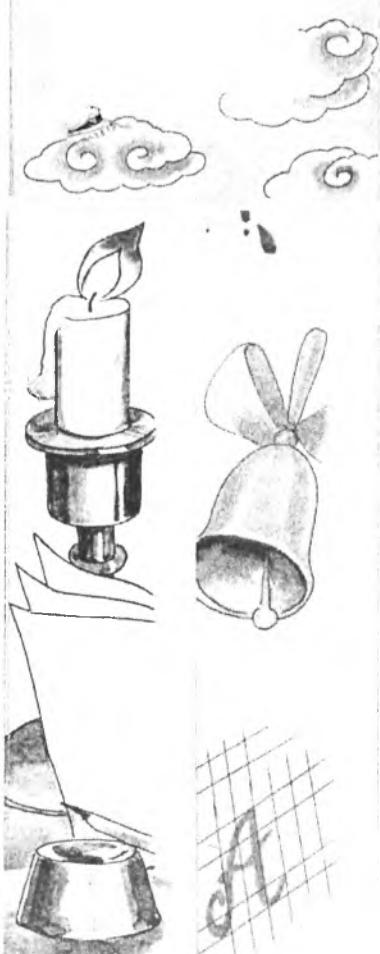
ДТВ

- 09.00 "Удачное утро"
 09.50 "Музыка на ДТВ"
 10.00 "Звериные шуточки"
 11.00 "Тысяча мелочей"
 11.20 "Неотложная помощь"
 11.30 Мультфильмы
 13.30 Т/с "Агентство Алиби"
 14.30 X/ф "Достучаться до неё"
 16.30 "Самое захватывающее видео"
 17.30 X/ф "На белом катере"
 19.05 М/фильм
 19.30 "Шпионы и предатели"
 20.30 "Смешная реклама"
 21.00 "Самое смешное видео"
 22.00 "Территория призраков"
 23.00 "Чудеса со всего света"
 00.00 "Самое захватывающее видео"
 01.00 Т/с "С.С.И место преступления Лас-Вегас"
 02.00 "Отряд Антитеррор"
 03.00 "Территория призраков"<

Жан Зимин

Улаалзай

Ингэжэ нэрлэгдэхэн хүүгэдэй уншаха ехэ удхатай, нонирхол татама поэмэнүүдтэй, шүлэгүүдтэй шэнэ ном һаяхан Буряад Республикин һуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын захилаар, дэмжэлээр хэблэгдэжэ, хүүгэдэй, багшанарай, хүмүүжүүлэгшэдэй халуун анхарал татаха эхилэнхэй. Энэ номий автор, бэлигтэй уран зохёолшо, Россин габьяата багша, Буряадай арадай уран зохёолшо, географиин эрдэмий кандидат Жан Александрович Зимин. Улаан-Үдэ хотын тус министерствын «Бэлиг» хэблэлээр (2007 ондо) тээмнэд барлагдана энэ хүүгэдэй ном олоний һонирхолдо зориулагдаа. 700 хэхэгээр хэблэгдэхэн 8,83 хуудаан хэмжүүртэй, гоё һайхан зурагуудтай шүлэглэмэл ном соо (уран зураашан Б.О.Ринчинов) «Үишэн сагаан ботогон», «Нашан шбууун», «Доной Донгор хоёр», «Үнэгэнэй үүсчэл», «Ангаахайнууд», «Тайгын туужа домог» гэнэн поэмэнүүд, улаан бургаандал, улаалзай сэсэгтэл ургажа ябанан хүүгэдэй ехэтэй шайшаагда шүлэгүүд толилогдонхой юм.

Энэ номий шүүмжэлэгшэд болонон хэлэ бэшэгэй эрдэмий доктор, БГУ-гай профессор С.Ж.Балданов, хэлэ бэшэгэй эрдэмий кандидат, Буряад Республикин Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн В.Д.Жапов гэшэд хүүгэдэй хүгжөөхэ, нургаха, һайхан юумэ

ҮНШЭН САГААН БОТОГОН (Поэмэнээх хэхэг)

Үншэн амитай нюдэнхөө
Уна нулимса мэлмэриз.
Хүгшэн шоно хүзүүнхээнь
Хөөрхэнеөр хазажа зуубадаа.
«Арьяатанай аманда
Орооб», - гэбэ ботогомнай.
Арьяатанай сэдхэлдэ
Амин хайра байха юм байна.
Хорото амитай зүрхэндэ
Харам хайра байха юм байна.
Талын нэгэ нүжаагта
Тобийходоно һээры гэр.
Үншэн ботогье амидыгаар
Айлдэ шоно асарба,
Араатание ажаглаад,
Айлай нохой хусаба.
Нүүлтие хаража абаад,
Нүхирөө табиа айлайхиа.
Хүгшэн шоно шугы руу
Харайн гүйжэ орошибо.
Эзэн баабай газаашаа
Эрьн түргөөр гараба даа.
Тээ тэрээхэн добо дээрэ
Тэмээнэй хүбүүе хараба даа.
Дүтэ ошоод үзэхдэнь,
Дүрбэн хүлэйн тургуунууд
Элэнгэхэнээр үзэгдэб.
Тураан, арай амидыхан
Тэмээнэй ботогон хэбтэб.
Хоёр нүлмы нюдэнхөөни
Тобогор нулимса гоожопхой.
Хоёр нүлмы нюдэнхөөни
Хомороор нулимса дүнханхай.
Айлай эзэн ботогье
Абажа гэртээ ерэбэ даа.
Хашаа соогоо оруулжа,
Халуун сайгаар утгажа.
Эсэнхэн тулилан ботогье
Эльбэжэ байгаад хоолуулба.
Үншэн сагаан ботогье
Энхэржэ байгаад дуулаба:
«Элэн губиин дунда гээ лэ
Үншэн сагаан ботогохон
Эхээс ори гансаараа
Үлөөд баархаа ябана гээ лэ.
Утын харгыдаа үйдана,
Үншэн ботогон үйланы,
Харахан хоёр нюдэнхөөни
Халуун нулимса мэлмэриз.
Үншэн сагаан ботогохон
Үбэр Алтай хүрэбэ гээ лэ
Эхын мүрье үзэнэгүй,
Эхын абяае абанагүй.
Хайратаа үншэн ботогохон
Хангайн хормой хүрэбэ гээ лэ,
Хотон байра олбо гээ лэ,
Хагда ногоондо бэлшэнэ
гээ лэ».

ШҮЛЭГ

Элдэб үнгүн сэсэгүүднээ
Үзэгүүдэй түүгээ һэм.
Нубаад шэнги шүүдээрхээ
Найхашаан тэдэниине
шэлээ һэм.
Үдлын нараанай эшшэхээ
Үенүүдэиен абаа һэм.
Үлхөөд бултынен -
Гүрэмэлхөөни
Үргэлжэ мүрнүүд болгоо һэм.

Зохиодор тэдэнээ бэслүүлжэ,
Зохёол-шүлэг бүридхөө һэм.
Урин наринаар һинилэжэ,
Удха голынен олоо һэм.
Шүлэг-дуунайм аяла
Ажал, жаргал тухай даа.
Зохёолийн хухалга
Зунай үдэр тухайл даа.
Зохёогдоон шүлэгни,
Зэдэлшиш, зэдэлшиш лимбэдэл,
Жаргал тухай шүлэгни,
Жэнгириш хонходол.

БҮРЯАД ХЭЛЭН

Атар Алтай Хангайхаа
Амалжа ерэхэн хэлэн гээл.
Хүхэн үндэр хүбшэхөө
Хүгжэж ерэхэн хэлэн гээл.
Байгал далаин гүн сооноо
Бурялжа гаранаан хэлэн гээл.
Эрхүү, Ангарын эрьоулгэхэнэ
Эрхээс олонон хэлэн гээл.
Номин хүхэ тэнгэрийн
Номножо буунаан хэлэн гээл.
Табии табан бурхаднаа
Табигатай хэлэн гээл.
Газарай гурбан хүрьнэ
Ходолжо гаранаан хэлэн гээл.
Абай Гэсэр бодыг
Алдаршан хэлэн гээл.
Буряад зоной амадаанаан
Буяи сагаан эрдэни,
Буряад зоной эдлэхэн
Бурхан сагаан зэндэмэн.

НАРАН

Наран, һэрииш, үндигынш,
Наран, наашаа бултайгын.
Ийтэрээ нойрто абтаяа гүш?
Иххэдээ ажалаа мартаа гүш?
Яагаа удаан болобош даа?
Юунийээ болого гээшбэ даа?
Хэбтэнг гүш даа хүйтэй абаад,
Насаатбаа гүш даа нүрьоулээд?
Нуунаа гүш даа залхуураад?
Хээрээ тала хүлээн,
Хүбш тайгаа хүлээн,
Ухибүүд шамайе хүлээн,
Убгэдши, намгадш хүлээн.
Наран, дээшээ гарыш даа,
Наашаа мэндээ яарыш даа.
Тараагыш даа дулаагаа,
Түхөөгыш даа туюагаа.

УЛААЛЗАЙ

Уб улаахан улаалзай
Ужкам талын ялаалзай
Улаабхилан урганаа,
Угаа халуун болгоно.
Нарин уян бэетэй,
Улаа ягаан шарайтай
«Наашаа!» - гэжэ шайгалзаа,
«Дүтэлши!» - гэжэ дүнхэлээ.
Шад улаан галаараа
Шатааханы гү талын,
Дэгжэжэ байнаа дүлээрээ
Дүргэхэн гү парье?
Хажуудаш лэ ошоо наам,
Халааха даа намайс.
Дүтэ ойро ороо наам,
Дүргэхэ даа бэсъем.

Сэгнэжэ шадаха болгохо, оршон тойронхи байдалаа хамгаалха, эхэ эсэгзээ хүндэлхээ, ан амитадай «хэлээр» дэлхэйн ажабайдалтай, хүн зоной абары зантай танилсаха арга боломжо олгуулха энэ шээ номдо үндэр сэгнэлтэ үзгэн байна. Тиймэнхээ эхин нюурнуудай нэгэн соо иингэжэ уншанабди: «Буряадай мэдээжэ уран шүлэгшия үхибүүдээ зориулсан энэхэн номий поэмэнүүд хадаа арадай аман зохёолой зүйл (домог, түүжэ) дээрэ үндэнэлэн зохёогдоо. Гадна автор шүлэгүүд соогоо Эхэ орон, Эхэ байгаали, Байгаль далайда онсо һайханаар хандажа, оршон тойронхи юумэнэй, ажабайдалай барагдашагүй далда «нюусануудтай» танилсуулжа, байгаалин гайхамшаг баялиг тухай, дэлхэйн, тала дайдын шэмэглэл болохо улаалзай сэсэгхэн мэтэ үзли хоёрхэн хүүгэдэй абары зан тухай өөрийн хөрхө нюдоор шөртэжэ, урин хурсаар нюют хэлэн дээрээ зураглаба».

Хүндэтэ үхибүүд, багшанар! Хүүгэдэй уншалгын жэлдээн зохицхон, һонин, удаа түгэлдэр шүлэглэмэл зохёолнуудтай, уран гоё зурагуудтай ном абажа уншыт гэжэ уралнаабди!

Бэлигма ОРБОДОЕВА,
республикин соёлыг
габьяата хүдэлмэрилэгш.

Аадар, ерэжэ адхарын
Унтараагыш дүлэвнень,
Бороо, ерэжэ орын,
Болоулыш даа галынень.

УНАГАН ХҮЛЭГ

Урин нарин бэетэй даа,
Ута уян хүлтэй даа.
Сэбэр хийсхүүр дэлхэтэй,
Сэсэн хара нюдэтэй.
Уужам талын һалхинтай
Урилдажа шадахал даа.
Эрмэгтэй хайр шулуунда
Элээхгүй туртуугаа.
Хүлэгэй хэмдээ хүрэхэдэй,
Хурдан жороо болоходонь,
Хэнэй хүбүүн ургадахаб,
Хазаар даража һургахаб?
Ама сагаан унагамнай
Алдар солоо олохол даа,
Үүлтэр һайтай унагамнай
Үнэн хүлэг болохол даа.

МИИСГЭЙХЭН

Миисгэйхэмни, бусабаш даа,
Миисгэйхэмни, срэбэш даа.
Хүлеэгэбдаа шамайгаа,
Нанаа гүш даа намайгаа?
Нохой шамай намнаа гү?
Нохой шамай банаа гү?
Айгаад зугадаад ябаа гү?
Зайгаад замшаад ошоо гү?
Намдаа ходол найдыш даа,
Намнуулхагүй, этигыш даа.
Бануулхагүй, мэдыш даа,
Барюулхагүй, ойлгыш даа.
Миисгэйм, ийгээд
намтайгааш,
Миисгэйм, ийгээд
шамтайгааб.

ХАТАР НААДАН

Ёхор наадаа хатаргабди.
Ягаруухайлжа матарнабди.
Урин дуугаа уяруулнабди.
Нарин дуугаа паяруулнабди.
Ертэ, наашаа ёхортомнай,
Ёхор зугаа һонин юм даа.
Орты наашаа наадацампай
Осоо хатар гоёл юм даа.

ТҮРҮҮШҮН ҮРАГШАД

«Маадай» гэхэс мартаабди,
«Мөөдэй» гэхэс орхёобди.
«Хахай» гэхэс хаяабди.
«Бүүвэй» гүүлэхээ болёобди.
Унаан шүдээ ургуулжа,
Угаа томо болообди.
Долоо нахаяа дүүрэжэ,
Долдой сэсэн болообди.
Нурагшанар гүүлээнэбди,
Нургуулида ябанабди.
Хонхын абяа дууланабди,
Хожомдонтгүй гүйнэбди.
Түргээр уишажа нуранабди,
Гоёор бэшижэ шаданабди,
Үзэглээф үзэнэбди -
Эрдэм бэлиг абанабди.
Бараг сэсэн болонондо
Баяртайбди багшадаа,
Эрдэм схээтий болонондо
Эжы абадаа дуратайбди.

АФГАН ДАЙНАЙ СЭРЭГШЭН

Эжымни, хайратами, наанана гүш, хүбүүдээ ёдшэхэн нөө, наалгананан зуихиаань нюужа нелбоноо аршаанаа?

Бидэ, бага сага амархада, наангин Аураарши хушагдажа, Уулэд соогуур ниидэхэн шубуудаар мэндээс элзэгэлсэдэгбид.

Бодон хаража узехэдэм, тоонтоёо бусахагүй хаб, хүлисөөрэй, Би мүндоор душмануудтай нүүлшигээ байлдаанд ошохом.

Огторгойдо амидаар шатаан, хадаар унааны нүхэдэй түлөө. Эндэхи харин эжынэр үбсүүтээрээ халхалнан хүбүүдэй үнөө абахам.

Нина АРУЮНОВА,
«Хожомдоон башшгүүд»
(оршулга миний).

Афганистан. Заха хизааргүй үлхөө хада, улануудай, сээрлигтийн хайханшия наардаа гандашааншия тала дайдын орон. Пуштуу, хазарийценүүдэй, белуджнуудай, туркменүүдэй болон бусад янатапай орон. Бидэнэр бү, афганын сэргэй хабиралдаа мэдэн. наананабди. Афганын харьяатыа газар дээрхийн хабиралдаан мийн дайп бэшэ, харин эндээ политичесэ, идеологическа, национальна үндэхэтэй сэргэй худхаралдаанай болон нийн эли тодо юм. Тэдэхи хабиралдаание империалист болон социалист хоёр эсэргүү лагерьнүүдай хийтэн дайнай түргэлэлээний гээж тоолоо хаа, алдуу болохогтуй. Тус театрд зүжэгэй эзэд, тэндэ хабаадаан талануудые түлхин нюуруууд гэблэ: хоёр эсэргүү лагерьнүүдай үндэр зиндаат, хүсэх ехэтэ гүрэн

турэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд гээшэ. Харин онол ехэтэ тэмсээдэ татагдаан хунгууд - солдадууд, офицернүүд. Тэдэнэр Афганын арадай революци хамгаалхаа даабарын абаа ён.

Манай эндэхээ Афганистанын арадуудтаа аха дүүгий түн хүргэхэн тула элдэб янзын мэргжэлтэд элгээгээд бэлэй. Аймагаамай олон бэшэ тоотой советске сэргэй чистынуудай зэрэгдэ зогсожо, интернациональна үүргээ 19 сэргэш хүбүүднай онолт аюултаа хабиралдаанд хабаадалсан байна. Тэдэнэй тоодо аймагаймын Шулуута нюотага түрэлтэй Александэр Дармаевич Халудоров болоно. Саша хүбүүн 1960 ондо түрэхэн намтардтай. Тэдэнэй богонимон наанай харгы олонхи хүдөөгэй үхижуудэхидэ адли. Балшар бага наанай хүдөөгэй яварай, - гэж эжинь хүбүүдээ хээлэй ён бэзэ.

Орон нюотагтаяа, айл айтмартаяа, үетэн нүхэдтээ хахасаха ў сагын одоошье хүрэжэ срэбэ. Эсэг орондоо хүбүүн ён заншалаар албата үүргээ дүүргэхэн тула 1978 ондо ССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй сэргэтэ татагдаа. Сэргэгээ мордохынго урдахана тэрэ эжидээ:

- Хоёр жэл удангүй үнгэрхэ, харин ши, эжимни, бэзэ гамнан, элүүр энхээрээ намаяа хүлээж байгаарай. Албая дүүргээд нураха хүсэлтийб, нураагүй хаа, шамдаа бэрэхэй асархад, - гээ ён.

Албандаа татагдаад Александэр Халудоров 1978 оной май наацаа 1980 оной февраль хүрээр Находка хотын инженернэ сэргэгээ алба хээ. Тийнэхээ байтарын тэрэнэй чистие Ташкент хото элгээж бэлэхэд гаргаад, Афганистан ябуулсан байна. Тэрэ үеийн Афганистан - дай, дажар. Багашье хаа, дайн дажар - шуна нүжэн, аюул, үхэл, алласаа хюдэлжигийн талануудые түрхин нюотагаа бусаха хүи аад... 1980 оной априлиин 23-да хабарай эхинэд сэргэй даабары дүүргэхэдээ, далдалан унаанын хайратай.

Сэргэшэн-интернационалист Александэр Халудоров баатаршалга, шэн габыягай түлөө хожомын Улаан Одоон орденоор шантагдаа ён.

Шагжа МАЛАНОВ,
журналист.

ЦЫЦЫК ДАМБАЕВА

Член Академии по изучению монгольской астрологии. Удостоена звания «Белая Тара» с вручением удостоверения Академии по изучению монгольской астрологии.

Член литературного объединения «Найдал» п. Могойтуй.

Лауреат конкурса «Символ девяты знамен» (2006 г.), проведенного газетой «Буряд үнэн» - «Дүхэргүй», бүрэг областного фестиваля художественной самодеятельности народных песен 1979 года.

Один из авторов книги «Найдалын үүдээ» 2006 г. Поэтесса Дамбаева Цыцык Цыдыповна - победитель конкурса поэтов и писателей Агинского Бурятского автономного округа 2007г. за лучшее произведение об АБАО в номинации «Поэзия».

САГААН ҺАРААР!

Сагаан һараар!
Сагаан бүрэсэгээ үзэжээ,
Шэнэхэн жэлээр
Сайхан сэдхэлээ дэлгэбэ.
Сагаан һараар!
Сайгаа бүрхандаа үргэжээ,
Заянай харгы
Зондло гүйн оролдоб.
Сагаан һараар!
Домтой долоон үдэртэ
Дунда тубидэ
Дүүрэн жартал гүйбаб.
Сагаан һараар!
Замбуулин ехэ тэнгэрийн
Залуухан нүхэдтээ
Зол хуби эрибэ.
Сагаан һараар!
Бүүхэгээ ёноорын табяад,
Бурхан багшадаа
Бүгэдны түлөө мүргэбэб.

НАМАРАЙ ОЛЬБОН

Намарай намжаа үдэриүү,
Номгон сэлгээ сагууд,
Налгай дулаан һөбшэнүү
Намай тойрон гороолно.
Дабталга:
Минин дулаан - шинийн зүрхэн соо,
шинийн наан - миний сэдхэл соо,
Минин жартал - шинийн хүсэн соо,
шинийн хүсэл - миний дуран соо.

Гүнхэн сагаан һапалнууда,
Гулмэр бөсөм дөлгүүнүү,
Гүрбэн сохион һудалнууда
Гүйбадан намай хүлгөөнүү.
Дабталга:
Утхан нажарай үнинүү,
Урмаршан ялархан мүшэлүү,
Уянгалан дуулаан дуулынүү
Ухаан бодолын үнгрэсүү.

Дамдинсүрэн ДОРЖОГУТАЛОВ

1959 онд Дээдэ-Хэжэнтын Хөөрхүүтэй түрэхэн. Дээдэ-Хэжэнтын дунда нүргуули 1975 ондо дүүргээд, 1976-1980 онуудаар Бурядад гүрэнэй багшанарай дээдэ нүргуулидээ багшын мэргжэл шудалжаа гарсаа.

Тэрэ үнэхээр Шэнэ-Хэжэнтын дунда нүргуулидээ ажалай, мүн уран шугамаа шүлэгэй уянгаар гаргадаг багшын түршадаа ажаланаа.

Дамдинсүрэн Дансанаронович нүүлжин хэдэнжээлтүршадаа түрэл буряд, орд хэлэнүүдээ дээрэй наан болоолоо шүлэгэй уянгаар гаргадаг болонхой.

ДҮНДАРШАГҮЙ

ДУРАН

Үүлийн оройноо шэртэхэдэм, Үньяартай дайдан хизааргүй. Бууралхан Байгалаа шинжэхэдэм, Билтгармаа баялагын оёөргүй.

Дурлахан гансаяа наанахадам, Дулахан зүрхэнин тогтолцогийн. Түпгэлэг нюдэйн харахадам, Тулахан дуранин тогтолцогийн.

Бурядхан ороонуу шэртэхэдэм, Байдалай хүгжэлтэй нүншэшгүй. Үндэхэн арадтаа түшэхэдэм, Мандаан заяниинь бүхэштэй.

Ханилхан инагаа харахадам, Хайратын сэдхэлээнийн сэргэшгүй. Уяанхан аялгаа татахадам, Уярма хүснинь дабашагүй.

Байгаалин зарлиг шоуусые Шудалан дабахаа бэрхэшье наань, Бунаалгаан зэрлиг аашын Шүдэрлэн сарахаа хүсэн бии.

Үнгэрхэн сагые дурсажа, Үбэгэрхэн наанай ерээшье наань, Халуунхан сагаан дуранхадаа Хайлхаа уян сэдхэл бии.

ЭРМЭЛЗЭЛ

Сансарын хүрдлийн эрьеулгэ Гэтээн гарахаа хүснүүшье наань, Сахилгаан хурсаа ухагаар үэтэлэн харбахаа хүсэн бии.

Байгаалин зарлиг шоуусые Шудалан дабахаа бэрхэшье наань, Бунаалгаан зэрлиг аашын Шүдэрлэн сарахаа хүсэн бии.

Үнгэрхэн сагые дурсажа, Үбэгэрхэн наанай ерээшье наань, Халуунхан сагаан дуранхадаа Хайлхаа уян сэдхэл бии.

Алас холыг һэтэлхэн
Ялас хурсаа бодолдод,
Мүнхэн далай гэтэлхэ
Мүнхэ бодос бии юм гү?

Нангин эрдэм тухеэхэн
Номуун шүтээн этигэлдэл,
Үхэл зоболон тогтоохо
Эмтэ бодос бии юм гү?

ХЭЖЭНГЭМНИ

Үүлийн хяраар тамархан
Гүүлийн харьн толье
Наалхяар паадан наамархан
Наалхий үзэл буляажа,

Зүлгэ ногоон байгаали
Зүүдээ сэлмээн үньяаба.
Үер сагаан долгин соо
Үнгээ нэмэн туюарба.

Сарюун харгын шоруугаар
Сагаан Жигули зурынай,
Сахариг хараа туруугаар
Сууряа татаан дүүлини.

Эхийн албан дулаахан
Энхэ буурал газартай,
Эмтэ аршан дуналдан
Эрьеен буудаг горходтой

Үлгэ нюотаг Хэжэнгэм
Үүрэй толоо угтагдай.
Үгсүүр хундын Дорготын
Үүдээ сэлн золгобо.

Сэлгээн үүрэйн агаарта
Сэгээн таланы зэнхийн,
Сагаан торгон хадагтал
Сайдаман унжынаа.

Гулган гүйгөө нэвшилжин
Гүнхан ногоон долгилийн
Хүчээр хунхар үнэхийн
Хүчээр хунхар хүнхэйн.

Баруун захань мэнэржэ,
Бороо зуран тоохорно.
Хайлхаа уян сэдхэл бии.

Хара үүлэд мушхаржа,
Харбан залин сасарна.

Бутын дуугаар сууряалсан
Буурал хантай түшэгтэй,
Хэтын домог дуурялан
Хэбэд мүнгэн хэшгэгтэй.

Сагай сууряа замхаан
Сэнхир долгийн уулзай
Мүнхэ уняар тогтоохон
Мэндэн эхин Мэхээртэй!

Дардам харгы годиржо,
Добын энгэр хитарна,
Дасан тээш зурыжа,
Даллан урдам матарна.

Арийн хада ялбас гээд
Алтан ганжар яларба,
Аажам талаар пэбэржэ,
Ариоун толон сасарба.

Урдам түргэн жарьжэ,
Урган шубууд жэргинэ,
Урин дуулсан агаарта
Уран хүүжэм зэдэлнэ.

Зүүнэй холуур маряаан
Зайдан хүнхэр дайдатай,
Нийдэнэй хараа шэргээхэн
Номин хүхэ хизаартай,

Хэшэг далгаар залархан
Хэрмэ, булган тайгатай,
Хүхийн долгөөр мэлмэрхэн
Хүбшн шомгэг горходтой,

Хүжин утас тунааан
Хүндэн эзэн Худан гол
Хүшэгээ сэлн тэннибэ,
Хүхийн дуугаар хүндэлб.

Гурбан харгын бэлшэртэ
Голлон ерээд тогтолцой.
Дуулим дайдан хүгжэмэд
Дурлан зүрхээ аблалай.

Мүнгэн хэтэр сахилхан
Мүнхэн сэнхир отгортой
Ариун хийбиин аришууллаар
Айраг одоо хурайжа,

Мүнхэ замбийн оршион соо
Мандан нааран задарна,
Сэгээн толон уер соонь
Сагаан Хүртэй яларна.

Түрэл миний Хэжэнгэм
Түхэл шинийн жонхийн байн.
Түмэн зонойм гуламта
Түшэг нүлдээн мүнхэл байн.

Байгал далайн дуналхан
Булагай эхин Хэжэнгэм!
Буурал утмын үргэхэн
Буяний хэшэг Хэжэнгэм!

Мэхээртэй - Хэжэнгэг голийн эхин. Мэхээртэйн
габаан тэжэ араг зон соо алгарашан дээдэ
Хэжэнгийн баруун заха.
Сагаан Хүртэй - Худан. Хэжэнгэг голийн
Хэлгэлэн тогтолцой. Хэлгэлэн үнээр
уплаа хийн тогтолцой.

19

№14(572)

Уран

723

Даша ДАМБАЕВ

ШАМДА

Сэгээн ажабайдал соо
Гэгээн дүрсэ нануулжа,
Сэнхир зүүдээр ойнноми
Сэсэглэж байхалши.

Сэмүүн ажабайдал соо
Зэбүүн болоод ябахадам,
Эгэшгэ наингин сэдьхэлээр,
Энхэрхэдэжэ абаа һэнш.

Шагаан горхон дээрэхи
Дүүрэг тээр нанагдан,
Алтгаа зулаар зүрхэн соом
Абан хэзээш байхалши.

Бурхан шэнгээр Шамайе
Дурсан хаанашиб ябахадаа,
Дуран нанаан хөёрхөо
Уран шүлэг найруулхаб.

Даша ДАМБАЕВАЙ
гурасхаалда

Гэгээн үндэр Поэзии
Сэгээн номин огторгойн
Тогоон соохоо шүлэгүүдш
Ногоон дэлхэйдэ адхараа.

Сагаан дайдын хойморто
Тагаан, галаа захажа,
Ногоон шэнгий мүрнүүдээр
Ногоо нара татуулааш.

Буряд шүлэгэй хорёодо
Баряд оруулсан шүлэгүүдш
Сэгээ гудамхиан шэнгэ
Нэгээ орон уишалаб.

Баян үгтэй шүлэгүүдшни
Аял замай дуунуул лэ.
Уян сэдьхэлтэй хүнэй
Үе наанайнь хани лэ.

Гэгээн үндэр Поэзии
Сэгээн номин огторгойн
Үргэн ех тоонодо
Гурган байна дуунуудши!

Цырендуулма ДОНДОГОЙ.

Виктория БАЗАРОВА
ДАШАДАМБАЕВТА

Ажабайдалай найхан дуушан
Арад зондоо магтаат уужам,
Сэлгээн талын солотой
Хууршан

Соносхоот сагтаа согтой
Хүгжэм.

Нананайттай - нэгэ амин

Носоноон залийн.

Хурдан гэгшийн долгин

Хухаршагуй дали.

Танай ухаа,

Танай бэлиг

Тааха зогтууд олдоо,

Ехийн хээн хэрэгтийнай

Ерээн сагууд сэгнээ.

Дуултуудытнай нүхэдтнай

Дурасхаал болгоон

дурдажа,

Дуулан ходо ябадаг

Сэнхир номин Сэлэнгийн

Сэсэг ногоон эрье дээр

Сэдьхэн танаа нуудаг.

Буряд арадай байгаа сагта

Бадархал танай шүлэгүүд

Эхин дуранай залараа ханада

Зэдэлхэл танай дуунууд.

Дуунуудытнай нүхэдтнай

Дурасхаал болгон дурдажа,

Дуулан ходо ябадаг.

Хэбэд помхон Хэжэнгийнш

Хүж ногоон эрье дээр

Хэлсэн танаа нуудаг.

На поэтической волне

ЭЖҮҮДЭЭ

Ты так величественно,
гордо и красиво
Прошла отмеренный свой
путь.
Ни на один ничтожный миг,
не уронив
Ни имени, ни чести и ни стяга.
Ушла, отпив земную чашу
горького вина
До кромки дна,
Сломана.
И крест свой, ношу пронесла
До края жизни, до конца.
И без красивого словца,
Оставшийся на этой тверди
твой потомок,

Хочу обнять
Твою морщинистую стать
И сжать иссохшие ладони,
Мощей уставших и родных,
В руках своих и не своих,
И видеть взгляд в глазницах
впадых

Так жизнерадостно-усталый,
И, перебрав с сыновней болю,
Твои волнистые седины,
Сказать, как двадцать лет

назад:
«Эжы, мухамни, та яагаат?»
Но, где ты ныне и сейчас
В бездонной пропасти от нас
И где живешь ты,
воспаривший дух?

В каких неведомых мирах,
В далеких далях и краях
Ты обитаешь?
Но с достоверностью

стократной
Известно мне одно
Давным-давно.

Как восходящая звезда
на пебосклоне

Не может падать вниз и ниц.
Так и твоей дороги нити
Не могут выбрать
Наклонных плоскостей стезю.
И каждый божий день земной
Твой внуку с мольбою неземной
Взымет к небесам и

исступленно верит,
Что путь, тобою проторенный
Через тернистые дороги
Тебя ведет уверенным

маршрутом
В прекрасные пространства и
миры.

Аминь.

Тумэн ЦЫДЕНОВ -
сын поэта.

ВЕЧНАЯ ЖИЗНЬ В ПОТОКЕ

МУЗЫКИ И СВЕТА

Дорогой мой дядя Даши,

Каждый стих твой излучает

свет
Добра, любви, мира и тепла.

Каждый вздох сердца твоего

Музыкой искрится в одном

названье «Сэлэнгэ».

«Селенгэ» своей ты объял

всю вселенную, планету

С божьей милостью ты

спустился с небес.

Мой дядя Даши!

Окрыльяешь меня своими

стихами и песнями,

Вдохновляешь ты сердце

моё и дух мой святой!

О, Господь - ты всеевышний!

Спасибо за дядю Даши.

Спасибо за сына земли

Селенгии,

Чьё имя стало вечной жизнью

в потоке музыки и света.

И светит юным молодым

сердцам,

Даёт любить друг друга, нам

близких и родных,

Родину свою, весь мир земной

любовью божьей

И простой на этом белом свете,

БУРЯД УЧИ

10.04.2008

Дүхэриг

№39(21582)

Түүхэтэ энэ зураг дээрэ Д.Дамбаев 4-дэхи рядта баруун гархаа хоёрдохи, мун Буряадай элитэ зохёлцэд болон олонитын ажал ябуулагшад Б.Мунгонов, Д.Улзытуев, Ш.Нимбуев, Д.Жалсааев, Ц.Номтоев, Ч.Цыдендамбаев, Ц.Галсанов, Н.Балдано, Г.Цыденжапов, Ц.Дондогий, А.Модогоев, Б.Базарон, Ц.Шагжин болон бусад.

Как сказал поэт Даши Дамбаев
«Живущий да

будь счастливым!»

В своей посмертной вечной

книге «Песня жизни».

Да! Милый мой дядя Даши,

твой путь озарён божьим

светом и вечной жизнью,

Да светит твой бессмертный

путь от поколения

к поколению, из рода в род

грядущих лет!

Людмила БАНЗАРАКЦАЕВА,

племянница поэта.

с. Харгана. ***

Поэт Владимир ЛИПАТОВ

к 60-летию

Даши ДАМБАЕВА.

ПОЭТ

Все в тебе скучасто, угловато,

Все из вихрей, вспененных,

из гроз,

Звонкую поэзию бурята

Ты в Москву весеннюю

принес.

И смятеньем диких воли

Байкала

Ты по норову пришелся ей,

И тебя с восторгом прочитала

В кийжке той единственной

твоей.

Там не тетива звенит, а бубен,

Там шаманство строф,

управляемо строк.

Ты и в жизни, как строка

был труден,

Как поэт пронзительно высок!

Вновь заря багряно засверкала,

Вновь из тишины гроза

грядёт, -

То набегом диких волн

Байкала

К нам твоя поэзия идёт.

Спит в долине утренней

тоонто,

Спиши и ты десяток третий

лет,

Ты пронесся молнией

экспромта,

Чтоб в сердцах прожечь

одно - ПОЭТ!

из ВОСПОМИНАНИЙ

СЕСТРЕНДЫ ЛИДЫ

Я просто обожала своего бра-

та Даши с самого детства. Он

врывался периодически в нашу

размеренную семейную жизнь

</div

10.04.2008

БҮРЯДАД ҮНЭН

№39(21582)

Дүхэриг

ЧУЛЗИЧУР

20

№14(572)

ЗАХАЛАМИНАЙ АРАДАЙ АМАН ҮГҮН ДЭЭЖЭНЭЭ

Бурядай мэдээжэ мүнгэшэ дархан Валентина Цыбикжаповна БАДМАЕВА бүри багааа урданхаа дамжан ерэнтэй урлалда уран бэлиг табисууртай байханаа гадна бүри нургуулиин нурагша ябаханаа арадай аман үгүн дээжэ суглуулдаг байсан юм. Санагын дунда нургуулиин 9-дэх «в» класста нураха үедөө суглуулсан таабари, дуунуудые, юреөл, үльгэрнуудые уншагшадай нонорто дурадханабди.

ТААБАРИНУУД
Хүбхэгэр хонин хэбтэн таргалба.
(Галаийн энэхүү).

Харагашан улаагшан хоёр долёолдово.
(Гал, тогоон).

Элзэн хадандаа, эрэ хара бүргэд.
(Суурга).

Дээрэхээ дэн шаргал, Дундаа дун сагаан, Адгатай азай буурал.
(Урмэн, нүүн, хюнамаг).

Тамшины хатан зарлаба, Табан эмшэн мордово, Гүрэмшээ залаба, Гүгээл шэнээн гай гаргаба.
(Шүүд шэгшилхэ).

Жэн тортон захагүй, Жэжэ шүрэ нүхэгүй.
(Огон, мушэн).

Эбэр сэбэр эдилгээтай, Хүнды модон хонолготой.
(Хутага хүйтая).

Хүнды нүхэн соо хүхэ шоно.
(Хутага хүйтая).

Хаанай үдэн хаалгатай, Хатанай үдэн сэлээтай.
(Хониний нүүл, ямаанай нүүл).

Уна санаа хаяшан, Урагша хойшоо унаашан, Ураг, тараг эдээшэн.
(Ихээти татахаа, сагаалхаа).

Хаанай газар дээрэ санаан оробо, Хайлуулха наран одлобогуй.
(Үнэнэй сайхаа).

Бөөе бүдүүн сарбуу, одигони олон нүхэн, Хүхинэбэ, хахинаба.
(Архаа эрьоулхэ).

Хагшаг, нагшаг хоёр, Хүхэг, зүхэг хоёр.
(Үбл, зүн, хабар, намар).

Оонин үбэрөөр оёодоод, Олон ноёоир тулаагдаад, Дархиин дабаагаар дабашаба.
(Юумэ эсихэ).

Бай, бай хулагшудаа, Бай, бүрээ хулагшудаа, Зүй, зүй хулагшудаа.
(Хуан, хасуури, нарлан, модог).

Жанжан Жууда ошожо, Мүрэхэ гэжэ ябахаар Замай харгыда, Гозойжо хосорлой.
(Мориной сэргээ).

Өөхэг бүмбээ, ариг сэгсээ.
(Зула).

Мэшэн түргэн дүрбүүлээ Мэргэн тобшон гурбуулаа.
(Дүрбэн хүл, мориной шүдэр).

Шугы шэбэр байбашье, Шарга дааган байбашье, Шорложо эдихэ мяхагүй.
(Бөхөн).

Хойноо хон тайшaa, Хоёр шэхэн дэльбэн тайшaa.
(Гахай).

Бодоод борогшоо зайдалбай.
(Бодого).

Хара морин хантагтай, Халюун булган бүгтэргэгтэй.
(Нюдэн).

Заан, заан дуужан, Алта мүнгэн гаръхатан.
(Сан хэнгэрэг).

Тэнгэриин хүбүүн,
Түмэр мохи жажалба.
(Морин).

Дээгэ, дээгэ дэрбэлзээ,
Дүрбэн галуун ганганаа,
Хатан эжы һалбалзаа.
(Үнээ хаяа).

Далан дабхар минии даараан
Хойно,
Талын ганса юун болобо ааб?
(Ионгино, түүбүнхэн).

Хүрхүгэй басагад хүзүүн
сагаан,
Хонгоодорой хондолой сагаан.
(Туун турлааг, гүрөөнхэн).

Түмэнинь уруудаад,
Түнтэгэрын байбаа.
(Хуанай намаагаа
унааг байхаа).

Мянганиинь уруудаад,
Милагарын үлэбэ.
(Үнан, шулуун).

Зээрдэ морин зэрээн-зэрээн
харайгаад,
Жэрээ хараяа хаян-хаян
харайгаа.
(Түймэр).

Түрүн дүрбэн түшэмэл,
Түшэмээ 60 захирагша,
Захирагшиын хоёр бошко.
(Гэрэй 4 булан, гол, хабшаг).

Таабарии түрүү тас
Таняа үзөөгүй тохор мэргэн.
(Буу).

Төөдээ, төөдээ дүрбүүлээ,
Ядай улаахан гансаараа.
(Үхэрэй шэхэн, эбэр, нүүл).

Хүбшэ хүнды нюотагтай,
Хүхэ дүлдэн абатай,
Эржэн бэржэн эжытэй,
Хүрин тортон дэгэлтэй,
Шара тортон самсатай,
Яагаа сайхан хүүхэн бэ!
(Намар).

Ехэ сарай дала ехэ гү?
Ерэтэй үбгэнэй инодэн ехэ гү?
(Гэрэй үрхэ, дараанса).

Заан зангас гэбэ,
Булагай шулувун булта хүдэлбэ.
(Үүр сайхаа, хүн зоной бодох).

Ганса модон гандагалзаа,
Газар дэлхэй хэлбэлзээ.
(Арханай эрьоулгээ).

Газар доро галтан,
Гал шара нэрэтэн,
Буруу гэртэн
Бузгай һанаатан.
(Баабгай).

Үбэлдөө ургажа ябаха,
Намартаа үмхиржэ ябаха.
(Гүрөөнхэй бугын эбэр).

Метр, метр харайсатай,
Мүтэр хойноо орхисотой.
(Шандаганай мүр).

Валентине БАДМАЕВОЙ -
непревзойденной мастерице

*V ушах моих серыги
звенят —
Серебряной осколки луны,
На пальце поет серебром
Колечко, как память любви.*

*И мастерицы улыбка нежна,
Властительницы золата,
серебра,
Как музыка льется с небес,
Серебряной мелодии звуки.*
Галина БАЗАРЖАЛОВА.

Монголноо модоор нүүбэб.
(Хэрмэн).
Газар доро шара тонон,
Газар дээрэ шара шаантаг.
(Тарбаган).

Модоо жэлэй хүбүүд
Монголноо модоор ерээ.
(Жэрхи).

Ута хүзүүтэйб, үндэгэн сагаан
бээтэйб.
(Галуун).

БҮРЯДАЙ 12 ЖЭЛ

Арбан хоёр жэлэй амалгаша
Ама сагаан хулгана нэгэн жэл.

Убэр үүлээ тэгшэлэн байдаг
Эзэндээ хайратай үхэр
нэгэн жэл.

Арын модын алаглан байдаг
Алаг эрээн бар нэгэн жэл.

Хурмстан тэнгэридэй
Хоршогонон байдаг
Хурдан сагаан луу нэгэн жэл.

Сарынгаа туюндаа сахариглан
байдаг
Сагаа эрээн могой нэгэн жэл.

Холын ойртуулан байдаг
Хонхор туртуутай морин
нэгэн жэл.

Дэлхэй дээгүүрээ дэрдэгэнэн
байдаг
Дэрдэн шэхэтэй туулай
нэгэн жэл.

Хонхор газарын сайлган байдаг
Хундама сагаан хонин
нэгэн жэл.

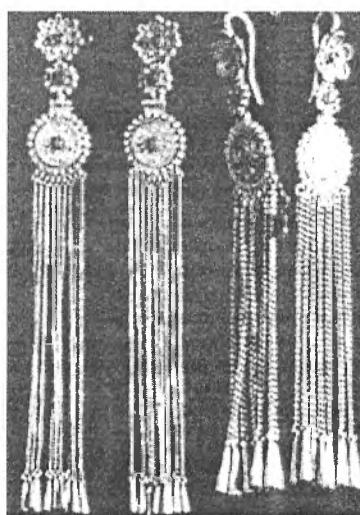
Агаарын тэнгэридээ
арбаганан байдаг
Амитан хүүгээ дууряан байдаг
Охотор сүүлтэй мэшэн нэгэн
жэл.

Газарай хүрьнэ урбуулан
байдаг
Газаашаа соёотой гахай
нэгэн жэл.

ЖОРОО ҮГЭ

Нэгээ хитад тахяа, хоёр хитад
тахяа.

Зуу хүрэөрэй,
Зумбараагай нүхэнхэе
торожо үхээрэй.

ЮРӨӨЛНҮҮД

Үндэр газар үбэлзөөнөө

баряарай,

Намтар газар намарзаанаа

баряарай.

Ороходоо олзотой,

Гарахадаа гарзагүй,

Олон нүхэдтөө хүндэтэй

ябаарай.

Сэргэндээ уяха моритой,
Сэргэндээ мордох хүбүүтэй,
Хашаандыа уяха моритой,
Хадамдаа ошохаасагатай
боловож жаргагты.

Тэбхэр сагаан нээе дээрэ
Тэгшэ баян жаргаарайт.

Үргэн сагаан нээе дээрэ

Үнэр баян жаргаарайт.

Үндэр сагаан үргөнэтний

Үрхөөртий наран мандаажа

байг.

Үдээртний айлшан оржо
байг.

Урдуур гараланиие

ундалуулжа,

Хойгүү гараланиие

хонуулжа,

Унтаршагүй утаатай,

Залиршагүй залитай,

Үнэр баян жаргаарайт.

Үндэр столоо хуряалтагүй,

Үргэн нээсигээ хумилтагүй

Үнэр баян жаргаарайт.

Олон зон соогоо олзотой,

Омогтой дориун ябагты,

Түмэн зон соогоо түрүүтэй,

Тэгшэ баян жаргагты.

Алтан худанар, мүнгэн

худагынаар

Арбан хурганаа алтан

альган соо

Аша үрээ аба экы

болоторын

Аша үрээ тогтоожо

хайлгагты.

Гол хотоймо үүрэгтэй,

Гуламта хотоймо хүүхэдтэй

Боложо жаргаарайт.

Хүреэгээр дүүрэн адудайтай,

Хүнжэлээр дүүрэн хүбүүтэй

Боложо жаргаарайт.

Хадам эжынгээ урданаа

Хайшаа урданаан ханхинаасаа

бу хаяарай.

ТИБЕТСКАЯ
КНИГА
МЕРТВЫХ

Психологический
комментарий доктора
К.Г.Юнга

(Продолжение. Начало в предыдущих номерах.)

Его обнимает Мать, Будда Кротишаурина: ее правая рука обивает его за шею, а левой она подносит к его устам красную раковину, наполненную кровью, издавая цокающий звук, подобный треску и лязгу, и рокочущий звук, оглушительный, как раскат грома. От обоих божеств исходят сверкающие языки пламени мудрости, вырываясь из каждой поры их тела, и в каждом из них — пылающий дорже. Оба божества, соединившись вместе, стоят с одной ногой согнутой, а другой прямой и напряженной, на возвышении, которое держат рогатые орлы. Не бойся этого. Не трепещи. Узнай в этом воплощение своего собственного разума. Поскольку это твоё собственное божество-покровитель, не страшись. Не бойся, ибо на самом деле это Бхагаван Вайрочана, Отец-Мать. Одновременно с узнаванием придет и освобождение: если узнаешь их, то, сливвшись в единое целое с божеством-покровителем, обретешь состояние будды в Самбхогакай.

ДЕНЬ ДЕВЯТЫЙ. Но если усопший убежал от них, охваченный трепетом и ужасом, на Девятый День является, дабы принять его, пьющие кровь божества семьи Лотоса, коего зовут Бхагаван Падма-Херука, цветом красновато-черное, о трех ликах, шести руках и четырех крепко расставленных ногах; правый лик его белый, левый — синий, центральный — темно-красный. В первой правой из шести рук он держит лотос, в средней — древко трезубца, в последней — дубинку; в первой из левых рук — колокольчик, в средней — чашу из черепа, в последней — лемех плуга. Его тело обнимает Мать, Ваджра-Кротишаурина: ее правая рука обивает его за шею, а левая подносит к его устам красную раковину, наполненную кровью. Это союз Отца и Матери. Не бойся этого. Не страшись. Не трепещи. Воздрадуйся. Узнай в них рождение своего собственного разума. Поскольку они — это твоё собственное божество-покровитель, не бойся. На самом деле они — это Отец-Мать Бхагаван Амитабха. Доверься им. Вслед за узнаванием наступит освобождение.

Признав их таковыми, узнав в них божества-покровители, ты сольешься с ними в единое целое и обретешь состояние будды.

ДЕНЬ ДВЕНАДЦАТЫЙ. Несмотря на такую подготовку к встрече с ними, все еще увлекаемый вниз порочными склонностями, усопший испытывает ужас и трепет, и, возможно, не узнает своих божеств-покровителей и обратится в бегство. Тогда на Двенадцатый День является, дабы принять его, пьющие кровь божества семьи Кармы, сопровождаемые Керимой, Хтаменмой и Ванг-чумой. Если не узнает он их, то может обуть его ужас. Посему подготовить усопшего к встрече с ними, обратившись к нему по имени, нужно так:

«О высокородный, на Двенадцатый День из западной четверти твоего мозга является и ярко воссияет тебе тот из пьющих кровь семьи Ваджры, коего зовут Бхагаван Ваджра-Херука, цветом красновато-черное, о трех ликах, шести руках и четырех крепко расставленных ногах; правый лик его белый, левый — синий, центральный — темно-красный. В первой правой из шести рук он держит лотос, в средней — древко трезубца, в последней — дубинку; в первой из левых рук — колокольчик, в средней — чашу из черепа, в последней — лемех плуга. Его тело обнимает Мать, Ваджра-Кротишаурина: ее правая рука обивает его за шею, а левая подносит к его устам красную раковину, наполненную кровью. Это союз Отца и Матери. Не бойся этого. Не страшись. Не трепещи. Узнай в них воплощение своего собственного разума. Поскольку они — это твоё собственное божество-покровитель, не бойся. На самом деле они — это Отец-Мать Бхагаван Амогхасидхи. Верь; и будь смиренным; и люби их. Вслед за узнаванием наступит освобождение. Признав их таковыми, узнав в них божества-покровителей, ты сольешься с ними в единое целое и обретешь состояние будды».

Перевод с тибетского на английский Кази Дава-Самдупа. Перевод на русский А.Боченкова. Редактор д-р Ивэнс-Вентц. (Продолжение следует).

ҮЛҮГЭРЭЙДАЛАЙ

Бурхан Бийшины түүхэ-начтар

СУТРА О МУДРОСТИ И ГЛУПОСТИ

Легенды, рассказанные самим Буддой

(Ургэлжэлэл. Эхинийн урдахи дугаарнууда).

- Ай, ши, юун дээрэхээ уйлаба гээшшибши? - гэжэхамганийнгаа нурахада:

- Ай, намгамни, ши юуш мэдэнгүй гээш гүү? Энэ балгаста хутагтган хубарагуудаа ерхэдэн, баян ноёдой таихи хүндэлж байхадан, гансал бидэ үргэхэ юумэгүй байнабди. Энэ наанаадаа буюн хэжэ, үргэл мүргэл үйлдэвэгүй хаа, хийт түрэлдэв хaanаш ошохое мэдэхэгүй байнаадаа уйлабаб, - гэжэ угбгниин харюусаба.

- Ши эхэ эсэгынгээ хуушан нан зөөрийн юу хэй бээрэ, иэгэ ўшүүхэнш юу? - магадж, тэрэнээс хутагтган хубараа, энэ үргэл болгож тахижади, гэжэ хайганийнгаа хэлэхэдэ, гүйранша эрэн ошожо, газар малхадан, иэгэ алтан зоос одобо. Тиихэдэхамгандан иэгэ гэрэл бий байгаа. Тэдээр гэргэн хоёр шэнэ амхартай худалдажа абаад, амхартая арюун тунгалаг ухаар дүүргэжэ, алтан зоосоо хүнгэгтээ хээд, гэрэлээр амхартая бутгажэ, хутагта хубарагуудаа абаашажа үргэхэдэн, хубарагуудаа тэрэхэдэй, амхартай хабажа, зариманийн үхангааны ууба, зариманийн гараа, бадар аягаяа угааба. Тиихэдэгийн хоёр гүйранша сэхэтэй баясажа бишэрээд, гэргээ харiba. Тэндээс юн болонгүй, хоулаа үбшэндэ нэрхэгдэжэ, түрэлээ нэлгэжэ, гушан гурбадахи тэнгэрийнээр дундаа түрэбэ гэхэ.

- Аиаадаа! Тээр сагтаа тэрэш ушартахи амхартай алдүүрэн уна, алтан зоос, гэрэл гэхэ мэтийн ламбагайнтараа үргэл болгож үргэхэнтэй сэхэтэй баясажа, бишэрээд, гэргээ харiba. Тэндээс юн болонгүй, хоулаа үбшэндэ нэрхэгдэжэ, түрэлээ нэлгэжэ, гушан гурбадахи тэнгэрийнээр дундаа түрэбэ гэхэ.

- Аиаадаа! Тээр сагтаа алдүүрэн уна, алтан зоос, гэрэл гэхэ мэтийн ламбагайнтараа үргэхэнтэй сэхэтэй баясажа, бишэрээд, гэргээ харiba. Тэндээс юн болонгүй, хоулаа үбшэндэ нэрхэгдэжэ, түрэлээ нэлгэжэ, гушан гурбадахи тэнгэрийнээр дундаа түрэбэ гэхэ.

Тээр сагтаа Аиаада болон нүхэднын бурханайтимэ зарлиг соносоод, үгэльгэ үргэхэ, буюн хуряаха гэнэн арюун сэдэхэдэ айтажа, даган бэшэржэ, эмитэхээр баясаба.

22. ХОЁР ОНДОО ИЗАГУУРТАН ТУХАЙ ЗҮЙЛ

Ингэж миний соносонон иэгэн сагта Илажа Түгэс Нуғшэнэн бурхан Шираавасун балгастахи Илагша хан хүбүүнэй сэсэглиг соо этигэлгүй эдээн үгэльгийн хотол баясхалантаа хүрээндээ заларал нууба. Тээр сагтаа тэрэш уласан иэгэ баян гээрэй эзэн адли изагууртанаа хамгаа абанаад байгаа. Тээр хамганийнгаа хүбүү түрэхгүйдэх ехээр муудажа, хамаг тэсигэрийн бурхандаа залбарнаанайн үүлээр иэгэ сагтаа хамганийн жэрэмхэн болох гэхэ. Сагайгаа ерхэдэ, иэгэ ўзэхэлээн хайхан хүбүүн түрэхэ, эсэгэ, эх болон түрэл садан баравадаа баясажа, нарайтай болононай найр наадаа хэхээз тэсигэрийн эрьеэд сугларбаа х. Найрай үедээ тээр хүбүү хайхашажа, хүн бүхэн гартаа абаажа, нэгэнхээ нүгөддэдэ дамжуулжа, эрхэлүүлжэ байтараа, иэгэ хүн гарнаадаа, унаруу унагаажархихаа х. Тээр хүбүүн хуби заягатай байнаадаа бийгээ баян ашаар ундана шэнгэжэ үхөгүй, тэрэнэе иэгэ заганаадаа залгиулаад, тэрэнэ дотор амиды улее.

Тээр мүрэнэй адагтаа иэгэ балгас байгаа нэн ха. Тус балгаста хүбүүгүй иэгэ баян гэрэй эзэн ажануудад байба. Тээр гэрэй эзэнэй иэгэ зарасаа мүрэнэе заганаадаа барихаяа ошоод, хүбүүе залгиан тэрэ заганаадаа барихаа асараад, гэдэхэнтэй хүүлэхэдэн, иэгэ хүбүүн гаражаа ерэбэ. Тээр зарасаа хүбүүе абаажа, эзэн хатандаа абаашажа, үргэл болгон барихадан, гэрэй эзэнэй намган тэрэх хүбүүе абаажа үзөөд, хайн бэлгэ түгэс байнаадаа сэхтэй баярлажа, иэгэхээ сэдхэбэ: «Бидэнэй хамгатэнгэрийтэй залбарнаанай хүсөөр иймээ бэлгэдэх хүргэбэдни», - гээд, иэгэхэнтэй гэжэ тэжээлгэбэ.

Тээр сагтаа тэрэх мүрэнэй эхийнээдэй нуунаадаа гэрэй эзэн мүрэнэй адагай балгасандыа нуунаадаа гэрэй эзэн заганаадаа доторноо

(Ургэлжэлэлын хожом гараха).

10.04.2008

№39(21582)

БУРЯД УНЭН

Охжэриг

Мэргэн
зүйлийн

22

№14(572)

Выбери лучшее

ЗНАЙ СВОИ ПРАВА!

В декабре прошлого года были приняты поправки к Закону «О защите прав потребителей». Мы хотим ознакомить вас с наиболее значимыми изменениями в законе. Недаром же говорят в народе: «Предупреждён — значит вооружён!»

НЕДОСТАТКИ ТОВАРА

В случае обнаружения любых не оговоренных продавцом недостатков товара с 12 декабря 2007 года вы вправе выбрать по своему усмотрению один из пяти вариантов поведения, установленных новой редакцией статьи 18:

- потребовать замены на товар этой же марки (этих же моделей и (или) артикула)
- потребовать замены на такой же товар другой марки (модели, артикула) с соответствующим перерасчётом покупной цены
- потребовать соразмерного уменьшения покупной цены
- потребовать незамедлительного (в предыдущей редакции закона указания на незамедлительный характер данного действия не содержалось) безвозмездного устранения недостатков товара или возмещения расходов на их исправление потребителем или третьим лицом
- отказаться от исполнения договора купли-продажи и потребовать возврата уплаченной за товар суммы.

Предъявление данных требований больше не связано напрямую с качеством товара. Следовательно, если у вас возникнут претензии не к качеству изготовления единицы товара, а к конкретным функциям, которые данный товар выполняет несогласно установленному образом (например, телефон тихо звонит и т.п.), то вы получаете право на реализацию одного из пяти перечисленных выше вариантов защиты своих прав.

КАША - СПАСЕНИЕ НАШЕ!

Отитом я болею с детства. В этом году из-за обострения болезни пришлось принять столько антибиотиков, что кишечник совсем перестал работать нормально. Спохватилась, да поздно: нарушилась микрофлора кишечника. Врачи поставили диагноз «дисбактериоз», выписали лекарства и посоветовали попить кефир с бифидобактериями.

И тут случайно наткнулась на информацию о том, что пшённая каша отлично выводит из организма остатки антибиотиков. Подумала, что от этого точно никакого вреда не будет, и стала каждый день на завтрак готовить себе кашу из пшеницы на воде. Горсточку пшеницы варила без молока и сахара. Для лечебной каши использовала зёрнышки, у которых на крупинках заметны белые пятнышки-зародыши, то есть нешлифованные. Одновременно по совету знакомой стала принимать чеснок по 1/4 зубчика утром на тостах.

И через неделю мой кишечник пошёл на поправку, а после двух недель мне показалось, что и вовсе вылечилась. Однако исключать пшено из рациона я не торопилась — чередовала его с гречкой и крупным овсом. Сейчас проблем с кишечником у меня нет.

Юля СОТНИКОВА,
г. Лиски, Воронежская обл.

ЗНАЕТЕ ЛИ ВЫ, ЧТО...

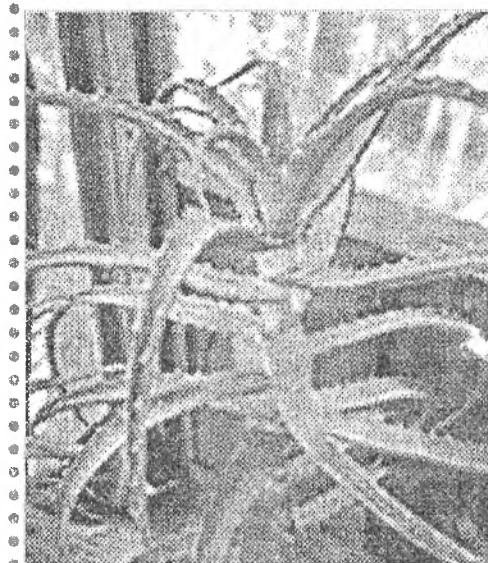
С помощью пива вы можете легко очистить и отполировать запылённые листья фикуса. Перелейте пиво в мисочку и уложите в нём губку или мягкую тряпочку. Каждый лист тщательно протрите пивом с верхней и нижней сторон. По мере загрязнения промывайте губку в чистой воде. После такого очищения листья фикуса приобретут блеск.

ЖИЗНЬ В КОКОСОВОЙ СКОРЛУПЕ

Хочу предложить оригинальное решение: сделать из скорлупы кокоса эффектные цветочные каши. Это природный, а не искусственный материал, значит, ваши растения будут чувствовать себя комфортно, к тому же такие горшки подойдут к любому интерьеру.

Цветы в доме

РАСТЕНИЯ В ФОРМЕ

Многие не заинтересованы, как будет выглядеть алоэ, поскольку держат столетник в первую очередь из-за целебных свойств. В результате растение выглядит «неряшливо», со множеством оголёных стеблей. Хочу поделиться своим опытом и рассказать, как вырастить «симпатичное» алоэ, чтобы оно росло красивым ровным деревцем.

Для этого раз в три-четыре года нужно проводить процедуру омоложения. Выберите сильный прямой боковой, а лучше верхушечный побег длиной около 30 см и диаметром 1-1,5 см. Побег срежьте острым ножом, оставив без листьев только небольшую нижнюю часть — около 5-7 см.

После срезу подвязните и опровергните в течение одной-двух недель. И срайтесь не повредить нижние листья. Для этого окореняемый побег лучше обвязать и подвесить вертикально где-нибудь на окошке. Для посадки выбирайте керамический горшок, он более тяжёлый и придаст растению устойчивость, самый подходящий диаметр — 16-18 см. На дно обязательно положите дренаж слоем 4-6 см.

Поскольку столетник быстрорастущий суккулент, необходимо замедлить его рост, чтобы стебель рос ровно. Поэтому грунт не должен быть слишком питательным, в него добавляйте древесный уголь, кирпичную крошку. Можно купить готовый субстрат или составить самостоятельно, смешав дерновую, листовую землю, перегной и песок в равных долях.

Грунт перед посадкой увлажните. Сделайте в нём углубление в 5-7 см и диаметром 3-4 см, подсыпьте песок, вставьте побег и присыпьте песком.

Нижние листья при этом будут опираться на края горшка. Для большей устойчивости растения можно поставить колышки. Чтобы не потерять в период укоренения нижние листья, накройте растение вместе с горшком большим полиэтиленовым пакетом, оставив снизу прорехи, поставьте на тёплый светлый подоконник.

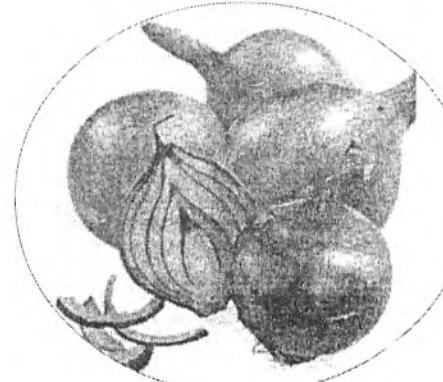
Если появились молодые листья, значит, укоренение прошло успешно. Снимите пакет, и молодой столетник начнёт самостоятельную жизнь. Чтобы растение поддерживать в форме, его необходимо регулярно (не реже чем раз в 2-3 недели) поворачивать по отношению к свету. Половить очень умеренно летом и редко — зимой. Всякий раз надо дожидаться, пока пересохнет верхний слой почвы в горшке. Минеральные удобрения следует вносить в минимальном количестве и только-когда-то (2-3 раза за сезон).

Если для лечения вам необходимо отломать лист, срежьте самый нижний. На освободившемся месте будут появляться боковые побеги, их надо сразу удалять.

Мария ЗИКУНОВА,
г. Зеленогорск

Подготовила Д.ГУРОДАРМАЕВА.

Народная мудрость

ПОТЕЮТ НОГИ? ПОПРОБУЙТЕ БОРНУЮ КИСЛОТУ

Мой совет поможет тем, у кого сильно потеют ноги. Долгое время мой муж страдал от этой напасти. А избавился за три дня. Помог армейский приятель, который был проездом в нашем городе и зашёл в гости. Утром, вымыв ноги, нужно надеть чистые носки, в которые засыпать по 1-2 ч. ложки борной кислоты и ходить с нею. Вечером, ложась спать, снова вымыть ноги, поменять носки, опять засыпать борную кислоту и ложиться спать.

Галина ТЕУННИКОВА.
г. Ветлуга, Нижегородская обл.

ПРИ ВОСПАЛЕНИИ ПЕЧЕНИ

Никогда не жаловалась на здоровье, но вот года два назад стало оно меня подводить, появились боли в правом подреберье. Поехала в поликлинику, обнаружили воспаление печени. Пролечилась. Но спустя какое-то время печень снова дала о себе знать. Было это весной, не за горами дачные хлопоты, болеть нельзя, и по врачам ездить некогда. Спасибо снохе, которая раздобыла для меня рецепт. Решала я попробовать лечение. Через три

недели мне действительно стало лучше, ушли боли. Но всё же я ещё принимала это лекарство в течение нескольких месяцев. До сих пор чувствую себя замечательно!

Готовить его несложно. Измельчить килограмм репчатого лука, смешать с двумя стаканами сахара и поставить в духовку. Как только сироп станет жёлтым, досыпать, процедить, остудить. Пить по 1 ст. ложке три раза в день в течение трёх недель.

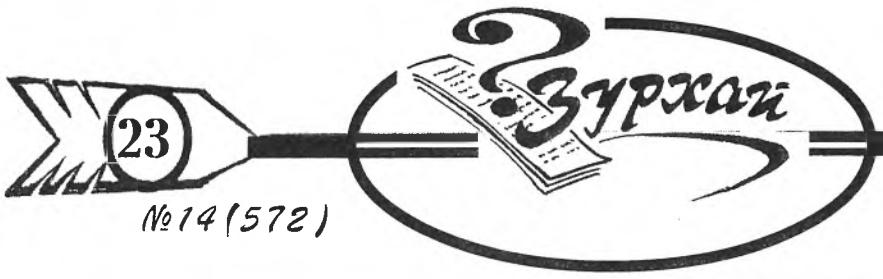
Валентина КНЯЗЕВА,
Архангельская обл.

выразить свои чувства. Ведь цветы могут сказать о многом...

ТЮЛЬПАН

На языке цветов тюльпан — символ великолепия, признания в любви и ожидания ответного чувства. Не случайно этот прекрасный цветок, питавший первые солнечные лучи весны, был воспет в эпосе Средневековья персидскими и арабскими поэтами, они сравнивали красоту восточных девушек с тюльпаном. Букет жёлтых тюльпанов как бы говорит: «Твоя улыбка, как солнечный свет». Красные тюльпаны — страсть и объяснение в любви: «Поверь мне», «Желаю тебе счастья». Пёстрые тюльпаны: «Жизнь прекрасна!», «Я горжусь тобой!»

Ирина КОЛЯДИНА.

БУРЯД УНЭН

10.04.2008

Дүжэрэг

№39(21582)

XVII ЖАРАНАЙ ГАЛ УЛААН ГАХАЙ ЖЭЛ

ХАБАРАЙ НҮҮЛ УЛААН ЛУУ НАРАА

БУРЯД ЛИТЭ	9	10	11	12	13	14	15
ЕВРОПЫН ЛИТЭ	14	15	16	17	18	19	20
Гарагай Нэрэ Үдэр	Дадаа Нара понед.	Мягмар Марс вторник	Нагба Меркури среда	Лурбэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран Воскр.
Үнэз Үдэр	хухэ Бишэн	хүхэгшэн Тахяа	улаан Нохой	улаагшан Гахай	шара Хулгана	шаргашан Үхэр	сагаан Бар
Мэнэгэ	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хухэ	2 хара
Лүүчүүд	унаан	уула	модон	хии	гал	шорой	түмэр

Гарагай 2-то шэнын 9 (апрелин 14).

Хүхэ Бишэн, 8 сагаан мэнгийн, ундаан нуудалтай үдэр.

Бурхандаа мургэхэ, бурхан, үндэс, хуюса, тэнгэри, лусууд тахихаа, алаг абаха, хэшгэгдүүдэх дахаа, дасан (дуган) арамнайлхаа зэргийн үйлэнүүдэгтэй найн.

Гэбээшье ехэ уна гаталхаа, заагаа бариха, хүншүү хөрбөноо гаргахаа мэтин үйлэнүүдэх дахьриох.

Хүнэй үнэ абаа haas, үбшэн хүрэхэг гэнэ.

Гарагай 3-да шэнын 10 (апрелин 15). Бадма-Самбаавын үдэр.

Хүхэгшэн Тахяа, 7 улаан мэнгийн, хадаа уулада нуудалтай үдэр.

Бальжиниматай, тон найн үдэр гэнэ.

Бурхандаа мургэхэ, бурхан, сахиуса тахихаа, Нарандаа, Карадаа, бусад Сартымсынүүдэгтэй шүтэхэ, Бадма-Самбаавын зүрхэн тарни нуудай нэгээ (Ом ах хум ваджра гүруу Пэма сидди хум) олон удаа уншишгаа гэж үндэр багшанар заан байна.

Гарагай 4-д шэнын 11 (апрелин 16).

Улаан Нохой, 6 сагаан мэнгийн, мажандо нуудалтай үдэр.

Бурхандаа мургэхэ, залъбархаа, лусууд, сахиуса тахихаа, модо тарихаа, хэлээ амаа, хэрүүл үненохэх, эм найруулхаа, модо тарихаа зэргтын үйлэнүүдэгтэй найн.

Харин хүншиие үзэн ядахаа, модо сабшахаа, мүшэр хухалхаа мэтин үйлэнүүдэх тэбшэгтийг гэнэ.

Хүнэй үнэ абаа haas, бээвийн юрэнхы тамир наижархаха.

Гарагай 5-да шэнын 12 (апрелин 17).

Улаагшан Гахай, 5 шара мэнгийн, хиидэ нуудалтай үдэр.

Тарнинуудые олоор, шангаар уншихаа, шажанай найр хэхэ, эм найруулхаа, дасан (дуган) заанбарилаа, арамнайлхаа, бурханай ном оршуулхамэтин үйлэнүүдэгтэй найн.

Газар хахалхаа, гулгэ худалдаажа абаха зэргийн үйлэнүүдэх хоочихийн.

Гэхэйн хажуугаар газар малтахаа, абанаанаа бусаахаа, модо сабшахаа, хюреөдэх мэтин тэбшэгтийг.

Гэбээшье эхэнэрэй үнэ тайрхахаа, нарай хүүгэдэвэгээрэй ондоо тээшэн ябуулхаа, үхидүү үргэжэх абааха, мал үүсэхээмэтин үйлэнүүдэх хориулттай.

Хүнэй үнэ абаа haas, наийн нүхэртэй үшархаха.

Гарагай 7-до шэнын 14 (апрелин 19).

Шарагашан Үхэр, 3 хүхэ мэнгийн, широидо нуудалтай үдэр.

Энэ үдэр ута наанай ном уншиулхаа, буйн ехээр үйлэдэхээ, унан балин («чавдор»), лусуудай балин («лудор») гаргахаа, лусууд тахихаа, эм заалхаа, хүртэхэх мэтин үйлэнүүдэгтэй найн.

Гэхэйн хажуугаар газар малтахаа, абанаанаа бусаахаа, модо сабшахаа, хюреөдэх мэтин тэбшэгтийг.

Гэхэйн хажуугаар газар малтахаа, абанаанаа бусаахаа, модо сабшахаа, хюреөдэх мэтин тэбшэгтийг.

«Юндэн шодон» гэж субарга бодхоогдол али болохор түнхлэх, шадалдээ зэрэгээр хубитаяа оруулнастай түүхээ. Таанадаа эрээдээгээ, багр баясхалан хүргээдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадууд түрэл нюотагнаа ондоо тээшээ гаражаа ошоодоо гу, али ара талын ажадаа эльгээгээдээ, угыншигээ бээр, сэргээгээдээ, тэдэниие аршилан хамгаалж, амиды мэнэд, гэмтэй охонгүйөөр эх поштагаа бусажаа ерэх арга олгохын чийгдэг байгаа.

«Юндэн шодон» гэж субарга бодхоогдол али болохор түнхлэх, шадалдээ зэрэгээр хубитаяа оруулнастай түүхээ. Таанадаа эрээдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадууд түрэл нюотагнаа ондоо тээшээ гаражаа ошоодоо гу, али ара талын ажадаа эльгээгээдээ, угыншигээ бээр, сэргээгээдээ, тэдэниие аршилан хамгаалж, амиды мэнэд, гэмтэй охонгүйөөр эх поштагаа бусажаа ерэх арга олгохын чийгдэг байгаа.

«Юндэн шодон» гэж субарга бодхоогдол али болохор түнхлэх, шадалдээ зэрэгээр хубитаяа оруулнастай түүхээ. Таанадаа эрээдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буряадай тойрогоог бүхий арад түмэндээ, нүзэгдээ шүтэгдэгтэй, эзээрэдээ, шажаны шүтэгдэгээр, «Эрын гүрбан наада» эмхидхээдэг байна юм.

Агын буря

